

SAMVÆR VED VOLDSUTØVELSE I NÆRE RELASJONER

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 706
Leveringsfrist: 25.11.2010
Til sammen 16120 ord

07.03.2011

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
<u>2</u>	<u>METODE</u>	<u>2</u>
<u>3</u>	<u>UNDERSØKELSER</u>	<u>4</u>
<u>4</u>	<u>PÅFØRER VOLDSUTØVEREN BARNET PSYKISK VOLD NÅR BARNET ER VITNE TIL VOLDSHANDLINGEN?</u>	<u>8</u>
4.1	Skadevirkninger	10
4.2	Barn som vitne til vold i strafferettslig sammenheng	11
<u>5</u>	<u>MOMENTER SOM DOMSTOLENE VEKTELEGGER</u>	<u>14</u>
5.1	Barns og foreldres rett til samvær	14
5.2	Barnets beste- det avgjørende lovkriteriet for avgjørelsen	16
5.3	Det biologiske prinsipp	19
5.3.1	Foreldre med ulik kulturell bakgrunn	21
5.4	Foreldrenes personlige egenskaper	21
5.4.1	Personlige egenskaper utover normal variasjonsbredde	22
5.4.2	Omsorgsevne	23
5.4.3	Risiko for at barnets fysiske eller psykiske helse kan bli skadet under samvær	24
5.4.4	Trekker barnet inn i konflikten mellom mor og far	28
5.4.5	Samarbeidsvilje samt erkjennelse av voldelig adferd	28
5.5	Relasjonsbetinget/ situasjonsbetinget vold	30
5.6	Barnets sårbarhet/ omsorgsbehov	32

5.7	Motvilje mot samvær fra den barnet bor fast hos	34
5.8	Negativ påvirkning på bostedsforelderens omsorgsevne	35
5.9	Når barnets bostedsforelder bor på hemmelig adresse	37
5.10	Barnets mening	38
5.10.1	Vekten av barnets mening	40
<u>6</u>	<u>SAKKYNDIG</u>	<u>43</u>
<u>7</u>	<u>SAMVÆRSORDNINGEN</u>	<u>48</u>
7.1	Samværsomfanget	48
7.1.1	Generelt	48
7.1.2	"Vanlig samvær" - bl. § 43 (2)	49
7.1.3	Begrenset samvær	50
<u>8</u>	<u>TILSYNSORDNINGEN</u>	<u>51</u>
8.1	Tilsyn som permanent ordning	53
8.2	Tilsyn som overgangsordning	53
<u>9</u>	<u>OPPSUMMERING</u>	<u>54</u>
<u>10</u>	<u>DOMSREGISTER</u>	<u>58</u>
<u>11</u>	<u>KILDEOVERSIKT</u>	<u>62</u>

1 Innledning

Oppgaven er en redegjørelse av samværsretten for en forelder som har utøvd vold mot barnets bostedsforelder. Volden mot barnets bostedsforelder kan ha vært av fysisk eller psykisk art. Barnets bostedsforelder er betegnelsen på den av foreldrene barnet bor fast hos.¹ Barnet har ikke selv blitt utsatt for fysisk vold, men barnet kan ha vært vitne til vold i hjemmet. Hva som regnes som vitne til vold, blir nærmere omtalt i punkt 4. Med barn menes i denne oppgaven mindreårige, dvs. personer som er under 18 år.² Beskyldninger om vold omfattes ikke. Det som omhandles, er de tilfelle hvor retten har funnet det bevist at den ene forelder har utøvd vold mot den andre forelder under samlivet.

Selv i voldelige forhold blir foreldre oftest enige om samværet. Oppgaven avgrenses til de tilfeller hvor foreldrene er uenige, og må trekke saken inn for domstolene for å få fastsatt en ordning³. Uenigheten kan bestå i omfanget av samværet, om samværet skal skje under tilsyn, og om det skal foreligge et samvær. Avhandlingen omfatter kun spørsmål om samvær etter lov om barn og foreldre (heretter forkortet bl.) av 8. april 1981 nr. 7. og ikke etter lov om barneverntjenester av 7. juli 1992 nr. 100. Spørsmål om fast bosted, dvs. hvilke av foreldrene barnet skal bo fast hos⁴, og foreldreansvar blir ikke behandlet i oppgaven. Foreldreansvaret innebærer omsorgsplikt og rett til å bestemme over barnet, jf. bl. § 30. Imidlertid er paragrafen kun en prinsipperklæring.⁵ Det betyr at en forelder som har andel i foreldreansvaret ikke kan påberope seg foreldreansvaret som et rettslig grunnlag for samværsrett begrunnet i at samvær er en forutsetning for forelderens plikter etter bl. §

---

¹ Smith, Lødrup, 7. utgave (2007) s. 161

² BK. art. 1, vgml. § 1

³ Bl. § 56 (1) første pkt.

⁴ Bl. § 36

⁵ Backer, 2. utgave (2008) s. 272

30, som består i å gi barnet omsorg, omtanke, forsvarlig oppdragelse og forsørgelse.⁶

Det følger av bl. § 42 (1) at barnet har rett til samvær med begge sine foreldre når foreldrene ikke bor sammen. Videre har forelderen som ikke bor sammen med barnet rett til samvær med barnet, jf. bl. § 43 (1).⁷ Forelderens rett til samvær med barnet gjelder ubetinget av om forelderen har andel i foreldreansvaret eller ikke.⁸

Formålet med oppgaven er å klarlegge domstolenes fastsettelse/nektelse av samværsrett for forelderen som har utøvd vold mot barnets bostedsforelder. Hovedvekten av oppgaven vil derfor være en redegjørelse av de momenter domstolene vektlegger i vurderingen av samværs spørsmålet.

2 Metode

Jeg har ikke har funnet noe juridisk litteratur som omtaler min konkrete problemstilling. Rettspraksis har derfor vært min hovedsakelige rettskilde. Oppgaven baserer seg med få unntak på en studie av lagmannsrettsdommer i perioden år 2008 til 2010. I domsregisteret⁹ inngår nitten lagmannsrettsdommer og en kjennelse. Dommer i tingretten er ikke gjennomgått. Flere av dommene i lagmannsretten viser imidlertid til hva tingretten har lagt vekt på. Fakta i sakene som inngår i mitt domsmateriale referer seg til oppgavens problemstilling, med unntak av LF-2009-093177 og LB-2008-142992. I disse dommene la far ned påstand om at partenes felles barn skal bo fast hos ham. Dette fikk han ikke medhold i, men retten tilkjente far samværsrett i begge sakene. Siden fakta i sakene ellers er som under min problemstilling, inngår disse to dommene i domsregisteret.

---

⁶ Smith, Lødrup, 7. utgave (2007) s. 160

⁷ Bl. § 43 (1)

⁸ Smith, Lødrup, 7. utgave (2007) s. 165

⁹ Se pkt. 10

Det er svært sjelden at samværssaker kommer opp for Høyesterett. Høyesterett ankeutvalg tillater kun anke over dommer i de tilfeller hvor saken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende sak, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken avgjort i Høyesterett, jf. lov om mekling og rettergang i sivile tvister (heretter forkortet tvl.) av 17. juni 2005 nr. 90 § 30- 2 (1). Hovedregelen for bevisføringen i Høyesterett er middelbarhet. Dette innebærer at partene og vitnene i en samværstvist ikke har anledning til å forklare seg direkte for den dømmende rett slik som i de lavere rettsinstanser. Et viktig unntak for den middelbare bevisføringen er at rettsoppnevnt sakkyndig kan forklare seg direkte for den dømmende rett.¹⁰ Høyesteretts ankeutvalg kan imidlertid oppheve den påankende avgjørelsen hvis det ikke er blitt vurdert bevis ved lavere rett som det er nødvendig å ta stilling til for å avgjøre anken. Dette begrunnes i at avgjørelsen skal være foretatt etter en forsvarlig eller hensiktsmessig saksbehandling.¹¹

Virkingen av prejudikater, rettsavgjørelser som ansees som bindende for senere avgjørelser¹², etter barneloven er begrenset, idet bl. § 48 krever en konkret vurdering av barnet og dets situasjon.¹³ På bakgrunn av dette vil rettspraksis i første rekke ha betydning som rettslig argumentasjonskilde. I Rt. 1987 s. 598 ønsket far samvær med datteren på seks år som han ikke hatt kontakt med siden hun var et halvt år gammelt. Retten kom etter en helhetsvurdering til at det var til barnet beste at faren ikke fikk samvær med datteren. I den sammenheng uttalte førstvoterende følgende:

“Saken er fra den ankende parts side betegnet som en prinsippsak. Til dette skal jeg bemerke at det vanskelig lar seg gjøre å stille opp generelle prinsipper for avgjørelser av

---

¹⁰ Tvl. §§ 30- 11 (1) 2. pkt., Hov (2007) s. 295 og 296.

¹¹ Tvl. § 30- 14 (2)

¹² Gisle, 2. utgave (2005) s. 226

¹³ Smith, Lødrup. 7. utgave (2007) s. 140. Eks. LA-2010-049190

saker av denne karakter; det enkelte barns situasjon har krav på en helt konkret vurdering."¹⁴

Hvor en dom sier noe prinsipielt om samværsspørsmålet som sådan, henviser jeg til denne i oppgaven selv om sakens faktum ikke omfattes av min problemstilling. Disse dommene vil ikke inngå i mitt domsregister.

Det presiseres at oppgaven ikke er en uttømmende analyse fra lagmannsrettspraksis i perioden år 2008 til 2010, men kun en redegjørelse av de momenter domstolene vektlegger i sin avgjørelse sett under min problemstilling.

3 Undersøkelser

I forhold til temaet i oppgaven er det interessant å få en oversikt over hvor mange norske barn som har vært vitne til vold i hjemmet, og hvor utbredt partnervold er.

Frem til årskiftet 2003/2004 forelå det ingen norske undersøkelser rundt dette området.¹⁵ NOU 2003:31, "*Retten til et liv uten vold*", var den første offentlig utredning av menns vold mot kvinner i nære relasjoner.¹⁶ Utvalget som skrev rapporten, innhentet tall fra levekårsundersøkelser foretatt av Statistisk sentralbyrå. Utvalget forutsatte at antallet norske kvinner som årlig ble utsatt for vold i hjemmet lå på rundt 10 000 og 20 000. To tredjedeler av kvinnene hadde barn, og per familie var det i snitt 1,8 barn. Ut ifra dette konkluderte utvalget med at det årlig var mellom 12 000 og 24 000 norske barn som opplevde at mor ble utsatt for vold fra en person de stod i nær relasjon til. Videre viste tall fra krisesentrene i Norge at en stor del av kvinnene som bodde der, hadde barn. I år 2001

---

¹⁴ Rt. 1987 s. 598 s. 608

¹⁵ NIBR- rapport 2005:3 s. 12

¹⁶ NOU 2003: 31 s. 43 pkt. 4.3.5

var det i alt 1813 barn som bodde på krisesentrene.¹⁷

Den første landsdekkende undersøkelsen av vold i hjemmet ble foretatt av Statistisk sentralbyrå ved årsskiftet 2003/2004.¹⁸ Undersøkelsen fikk navnet ”*Undersøkelse om trygghet i hverdagen*”. Haaland, Clausen og Schei skrev NIBR- rapporten 2005:3, ”*Vold i parforhold- ulike perspektiver*”, som er basert på data fra undersøkelsen foretatt av Statistisk sentralbyrå.

Personene som besvarte undersøkelsen fra Statistisk sentralbyrå var et tilfeldig utvalg av 7600 kvinner og menn i alderen 20-54 år.¹⁹ Undersøkelsen ble foretatt ved at personene fikk tilsendt et spørreskjema. 59, 4 % av personene som fikk tilsendt spørreskjemaet besvarte undersøkelsen.²⁰

Undersøkelsen avdekket at 27, 1 % av kvinnene som levde eller hadde levd i et samlivsforhold hadde opplevd vold eller trusler fra sin tidligere eller nåværende partner.²¹ Blant de mannlige deltakerne var tallet 21, 8 %.²² Av de 27, 1 % kvinnene hadde 26, 8 % opplevd en eller flere former for vold fra sin tidligere eller nåværende partner.²³

Når det gjelder livstruende vold, hadde 8,4 % av kvinnene opplevd dette fra sin nåværende eller tidligere partner i løpet av det siste året eller i sitt tidligere liv. Med livstruende vold mener undersøkelsen kvelertak, våpenbruk, og bank av offerets hode mot gulv eller

---

¹⁷ Ibid.

¹⁸ NIBR- rapport 2005:3 s. 12

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid. s. 30

²¹ Ibid s. 159

²² Ibid. s. 59 og 167

²³ Ibid. s. 165

gjenstand. Ved livstruende vold viser undersøkelsen at det ca. er fire ganger flere kvinner enn menn som utsettes.²⁴

43 % av ofrene hadde levd i et barnløst forhold, hvilket tilsier at 57 % av ofrene har vært i et samliv med barn.²⁵ Av rapporten fremgikk det at i hvert tredje samlivsforhold med barn, hadde barnet vært vitne til det som skjedde. Under vitnebegrepet inngikk at barnet hadde sett eller hørt. I de tilfeller hvor mor var offer, var barnet vitne til 39 % av hendelsene. For tilfellene der far var offer, var barnet vitne til 24 % av hendelsene.²⁶ 68, 2 % av kvinnene mente at de ikke kunne klandres for at voldsutøvelsen fant sted.²⁷

I 2007 ble det foretatt en selvrapporteringsstudie blant avgangselever i videregående skole av Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA). Rapporten fikk navnet "*Vold og overgrep mot barn og unge*".²⁸ NOVA sendte spørreskjemaene til 67 videregående skoler på ulike steder i landet. Skolene gav spørreskjemaene til totalt 7033 avgangselever. Skjemaene ble besvart i skoletiden. Svarprosenten blant deltakerne var 77 %.²⁹

Undersøkelsen avdekket at hver tiende ungdom hadde sett eller hørt at minst en av foreldrene hadde blitt utsatt for fysisk vold under sin barndom. Når det gjaldt voldsutøvelse mot mor, hadde 9 % av ungdommen under barndommen sett eller hørt dette. 4 % av ungdommen hadde sett eller hørt vold mot far. Når det gjaldt grov vold, oppga ungdommen at 4 % hadde sett eller hørt ett tilfelle av grov vold mot mor. Når det gjaldt grov vold mot far, var det 2 % av ungdommen som hadde sett eller hørt dette. 2 % av ungdommen hadde

---

²⁴ Ibid. s. 60

²⁵ Ibid. s. 66

²⁶ Ibid. s. 67

²⁷ Ibid. s. 96

²⁸ NOVA Rapport 20/2007

²⁹ Ibid. s. 9

sett eller hørt at partneren til mor utøvde grov vold mot moren.³⁰

Rapporten viser videre til forskning av hvilket kjønn som utøver mest vold i nære relasjoner. Undersøkelser viser at et overveidende flertall av de som har utøvd grov vold i nære relasjoner er menn. Ved mildere former for vold i nære relasjoner er imidlertid dette ikke avgrenset til kun å gjelde menn. Når det gjelder episodisk partnervold utøves dette tilnærmet like mye av kvinner som av menn. Den episodiske volden er situasjonsbetinget og handler at man mister kontrollen ved for eksempel en opphetet krangel. Episodisk partnervold anses ikke for å være like alvorlig som mishandling, hvor offeret som oftest er underlagt et kontrollregime.³¹

Foreldre med rusproblemer, minoritetsbakgrunn og dårlig økonomi øker risikoen for at barn blir vitne til vold i hjemmet.³²

Det finnes ikke nøyaktige tall på hvor mange barn som har vært vitne til vold i hjemmet, idet dette gjerne underrapporteres. Det samme gjelder antall kvinner og menn som har blitt utsatt for vold av sin partner. På bakgrunn av dette er det store mørketall. Det er kun 20 % av voldsofrene som anmelder forholdet til politiet når volden har blitt utøvd fra en person offeret kjenner.³³

I 2009 utarbeidet NOVA og NKVTS i fellesskap (Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress) rapporten, *"Voldsutsatte barn og unge i Oslo"*. Rapporten baserer seg på NOVA sin undersøkelse fra 2007, samt en studie av 15- 16 åringer foretatt av NKVTS og

---

³⁰ Ibid. s. 10

³¹ Ibid. s. 23

³² Ibid. s. 11

³³ NKVTS: 2007, pkt. prevalens

Folkeinstituttet (FHI). Begge undersøkelsene har blitt foretatt rundt om i landet, men rapporten fokuserer på voldsutsatte barn og unge i Oslo kommune.³⁴

Når det gjelder undersøkelsen gitt av NKVTS og FHI var det 7307 Oslo- ungdom i alderen 15/16 år som deltok. Ved NOVA undersøkelsen var det et færre antall Oslo- ungdom som deltok. Her var det 782 ungdommer i alderen 18-19 som var fra Oslo.³⁵ Det skal imidlertid sies at de to undersøkelsene ikke stilte samme spørsmål, og at det var tre års aldersforskjell i gruppene som ble spurt.³⁶

De færreste ungdommer i Norge har vært vitne til at den ene forelderen har utøvd fysisk vold mot den andre forelderen. Hvis barnet har vært vitne, er det som oftest i de tilfeller hvor det har vært verbale krenkelser. Imidlertid avdekket rapporten at ungdommer fra Oslo hadde oftere vært vitne til at mor var blitt utskjelt, truet eller utsatt for mild vold i hjemmet.³⁷

4 Påfører voldsutøveren barnet psykisk vold når barnet er vitne til voldshandlingen?

Det følger av bl. § 30 (3) og bl. § 48 (2) at barnet ikke må bli utsatt for vold eller på annen måte bli behandlet slik at den fysiske eller psykiske helsen blir utsatt for skade eller fare. Barnets rett til beskyttelse følger også av FNs barnekonvensjon av 20. november 1989 (heretter forkortet BK). I BK. art. 19 nr. 1 er partene forpliktet til å treffe alle egnede lovgivningsmessige, administrative, sosiale og opplæringsmessige tiltak for å beskytte barnet mot alle former for fysisk eller psykisk vold mens en eller begge foreldre har

---

³⁴ NOVA Rapport 22/2009 s. 3

³⁵ Ibid s. 99

³⁶ Ibid s. 7

³⁷ Ibid s. 9 og 100

omsorgen for barnet. Gjennom lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett av 21. mai 1999 nr. 30 (heretter forkortet menneskerettsloven) § 2 nr. 4 er BK blitt inkorporert i norsk lovgivning. Av menneskerettsloven § 3 fremgår det at BK ved motstrid skal gå foran annen norsk lovgivning.

Logivers formulering sikter til fysisk vold som er direkte rettet mot barn. Men ordlyden ”*utsett for vald*” er vid.³⁸ Barnets vitneopplevelse av voldsepisoden inngår i ordlyden så lenge vitneopplevelsen kan medføre at barnet kan få psykiske traumer eller vanskeligheter med sosial tilpasning.³⁹

Når barn rammes av vold ved å se, høre eller fornemme vold eller konsekvenser av vold, har dette tradisjonelt vært betegnet som om barnet selv har vært vitne til vold.⁴⁰ Utvalget i ”*Retten til et liv uten vold*” fant imidlertid ikke denne betegnelsen dekkende nok til å beskrive hva barn opplever ved det å være vitne til vold i nære relasjoner. Om dette har utvalget uttalt:

”Barna lever i volden og er ikke tilskuere til volden i en virkelighet utenfor dem selv. De opplever volden og farsmakten overalt. De kan fortelle om en grunnstemning av sosial sårbarhet, psykisk, fysisk og sosial slitasje. Det handler om å leve med fars makt og kontroll. Det handler om å leve med en knugende frykt for fars vold også der voldshandlingene i seg selv utelukkende er rettet mot mor. Isdal fremhever at barna i slike tilfeller vil gå i en kronisk beredskaps- og spenningstilstand der all energi og oppmerksomhet brukes til å se etter tegn på vold og observere andres følelser og reaksjoner. På denne måten preger volden hverdagen for mange – volden blir sentrum i den tilværelsen som barna skal vokse og utvikle seg innenfor.”⁴¹

---

³⁸ Bl. §§ 30 (3) og 48 (2)

³⁹ Backer, 2. utgave (2008) s. 288

⁴⁰ NOU 2003: 31 pkt. 5.2.1

⁴¹ Ibid. pkt. 5.2.2

Barn er avhengige av sine foreldre. Ved at noen angriper og skader den barnet er avhengig av, knyttet til og glad i, angriper og skader denne personen barnet selv.⁴² Det er uakseptabelt at barn skal vokse opp i en slik situasjon, og vitneopplevelsene for barnet utgjør en uholdbar omsorgssituasjon for barnet. Fra forelderens som utøver volden, er dette en alvorlig omsorgssvikt i forhold til barnet.⁴³

4.1 Skadevirkninger

Skadevirkninger for barn som opplever å være vitne til vold i hjemmet, kan være store. Forskning viser at det er vanskelig å skille gruppen av barn som har vært vitne til vold i hjemmet, og barn som selv har vært utsatt for fysisk vold i hjemmet. Skadevirkningene for disse to gruppe er stort sett de samme.⁴⁴

Det er imidlertid ikke slik at alle barn som har vært vitne til vold, har like symptomer eller utvikler symptomer på alvorlige problemer. Hyppigheten av vold mot barnets forelder og hvor mange ganger barnet har vært vitne til voldsepisoder, er av betydning for hvilke symptomer barnet utvikler.⁴⁵ Forskning viser at barna ofte får problemer i form av depresjon, sinne, angst, frykt for tap av forelderens som er offer, frykt for at de selv skal bli offer, konsentrasjonsproblemer, tilpasningsvansker, forsinket utvikling, lavere sosial kompetanse, læringsvansker, og voldelig atferd. De er også ofte i permanent beredskap for vold de vet kommer og utvikler egne tilbaketrekkingstrategier.⁴⁶ De føler ofte maktesløshet siden de ikke kan gjøre noe for å forhindre volden. Det at barnet ikke klarer å forhindre vold, kan være mer smertefullt for barnet enn om volden hadde blitt utøvd direkte mot barnet.⁴⁷

---

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid. pkt. 5.2.1

⁴⁴ Ibid. pkt. 5.2.3

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Ibid. pkt. 5.2.3.

⁴⁷ Ibid. pkt. 5.2.2

Der et barn har vært vitne til grov vold, øker risikoen for selvmordsforsøk, depresjon og dissosiasjon.⁴⁸ Forskning viser videre at det kan være ulikheter i skadevirkninger mellom barn innenfor samme familie.⁴⁹

Forskeren Isdal mener også å kunne påvise at det er kjønnsforskjeller i måter å reagere på for barnet etter å ha vært vitne til vold i hjemmet. Gutter har en tendens til å utvikle eksternaliserende symptomer. Disse symptomene omfatter blant annet aggresjon, sinne, rusproblemer, ødeleggende og opposisjonell atferd. Jenter har derimot en tendens til å utvikle internaliserende symptomer. Angst, depresjon, avhengighet, frykt og fobier, lav selvfølelse, passivitet, tristhet, skyldfølelse og selvforakt er alle internaliserende symptomer. Det presiseres at både gutter og jenter kan utvikle begge former. Forskeren, Mullender m.fl., har derimot ikke funnet noen systematiske kjønnsforskjeller slik som forskeren Isdal.⁵⁰

4.2 Barn som vitne til vold i strafferettslig sammenheng

I Rt. 2010 s. 949 behandlet Høyesterett spørsmålet om straffelovens (den almindelig borgerlig straffelov av 22. mai 1902 nr. 10) § 219 verner barn som har vært vitne til at den ene forelderen har blitt fysisk og psykisk mishandlet, og om barnet på grunn av vitneopplevelsen har krav på oppreisning etter lov om skadeserstatning av 13. juni 1969 nr. 26. I saken hadde datteren til moren vært vitne til at stefaren ved en rekke anledninger hadde utøvd fysisk og psykisk vold mot moren. Mishandlingen mot moren besto i slag, spark, innestengelser og trusler.⁵¹ I tillegg hadde stefaren kommet med mange stygge kommentarer mot stedatteren. Eksempler på ordene som var blitt brukt er hore, dum og udugelig. Stedatteren var mellom 13 og 15 år da hendelsene fant sted. I tingretten ble stefaren dømt til fengsel i ett år og fire måneder. Moren ble tilkjent kr. 70 000 i oppreisning

---

⁴⁸ NOVA Rapport 20/2007 s. 12

⁴⁹ NOU 2003: 31, pkt. 5.2.3

⁵⁰ Ibid. 5.2.3

⁵¹ LB-2009-137780

og stedatteren kr. 90 000. Stefaren anket tingrettens dom til lagmannsretten, men lagmannsretten forkastet anken. Han anket videre til Høyesterett, men anken ble enstemmig forkastet. Tingrettens dom var således rettskraftig.

Det særegne med denne saken var at den hadde en egen tiltalepost som krevde at stefaren skulle straffes, fordi han hadde utøvd mishandlingen mot mor i stedatterens nærvær. Mishandlingens indirekte virkning for barnet ga grunnlaget for tiltalen.⁵²

Stedatteren inngår i den personkrets straffebudet tar sikte på å beskytte, jf. strl. § 219 bokstav b som omfatter stebarn.⁵³ Men indirekte virkning av mishandling, inngår ikke i noen av de spesifikke handlingsalternativene som strl. § 219 nevner. Høyesterett var enig i de lavere dommers slutning av at indirekte virkning av mishandling kan innfortolkes inn under handlingsalternativet "*på annen måte krenke*" i strl. § 219.⁵⁴ Før endelig slutningen henviste førstvoterende til "*Retten til et liv uten vold*" som omtaler skadevirkninger barn kan få ved å være vitne til vold i nære relasjoner.⁵⁵ Høyesterett fant det ikke tvilsomt at den indirekte virkning mishandling av barnets nærstående har for barnet, kan representere en krenkelse etter strl. § 219, slik at strl. § 219 gir barnet et selvstendig vern.⁵⁶ Når det gjaldt stedatterens psykiske problemer som følge av at hun hadde vært vitne til mishandlingen, viste Høyesterett til tingrettens dom. Stedatteren slet blant annet med søvnvansker, depresjon, konsentrasjonsproblemer, selvmordstanker, angst, og selvskading. På bakgrunn av legens og psykologens uttalelser fant retten det bevist at en vesentlig del av stedatterens psykiske plager, var en direkte følge av at hun hadde vært vitne til at stefaren hadde uttøvd

---

⁵² Rt. 2010 s. 949 s. 11

⁵³ Ibid. s. 14

⁵⁴ Ibid. s. 16

⁵⁵ Ibid. s. 949 s. 18

⁵⁶ Ibid. s. 22.

vold og trakassert moren.⁵⁷ I lagmannsrettens dom bemerket retten at stefarens nedlatende bemerkninger mot stedatteren isolert sett neppe ville ha medført straffeforfølgning.⁵⁸

Ved at Høyesterett så stedatterens skadevirkninger i sammenheng med straffebudets formål, ble det slått fast at en indirekte virkning av morens mishandling representerte en krenkelse av strl. § 219. Førstvoterende uttalte følgende om kjernen i strl. § 219 sett i sammenheng med sakens problemstilling:

*”Den vedvarende utrygghet og betydelige risiko for langvarige skadevirkninger for voksne av å leve under systematisk vold, trakassering og annen mishandling, finner vi igjen hos barn som opplever at deres nærmeste utsettes for slike handlinger.”*⁵⁹

Siden retten anså at stedatteren også var krenket på grunn av stefarens mishandling i datterens nærvær, fant domstolene at det var riktig at stedatteren fikk et selvstendig krav på oppreisning etter skl. §§ 3-5 (1) bokstav b og 3-3.⁶⁰

Høyesterett var videre enig i at stefaren ble dømt etter strl. § 219 (2) for grov familievold. I saken hadde stefarens voldelige adferd vart i ca. ett og et halvt år. Siden stefaren i denne tiden hadde hatt en svært kontrollerende adferd som også stedatteren var en del av, oppfylte dette lovgivers krav om lang tid.⁶¹

Hvis man ser Høyesterettsdommen i sammenheng med oppgavens problemstilling, vil et barn som har vært vitne til at en forelder har utøvd vold mot barnets bostedsforelder, ha et selvstendig krav på oppreisning etter skadeerstatningsloven på grunn av vitneopplevelsen.

---

⁵⁷ Ibid. s. 26

⁵⁸ LB-2009-137780

⁵⁹ Rt. 2010 s. 949 s. 22

⁶⁰ Ibid. s. 32

⁶¹ Ibid s. 28 og 29

Videre kan forelderen som utøvde vold bli straffet på grunn av at voldshandlingen har skjedd i barnets nærvær. En forutsetning for oppreisningskravet og for at voldsutøveren kan bli straffet på grunn av barnets vitneopplevelse, er at vitneopplevelsen har påført barnet psykiske problemer som en følge av vitneopplevelsen.

5 Momenter som domstolene vektlegger

5.1 Barns og foreldres rett til samvær

Foreldre og barn har en gjensidig rett til samvær med hverandre, jf. bl. §§ 42 (1) og 43 (1). Rettspraksis⁶² viser at barns og foreldres samværsrett er blitt innfortolket i art. 8 nr.1 under ordlyden ”*enhver har rett til respekt for (...) sitt familieliv*” i den europeiske menneskerettskonvensjonen av 4. november 1950 (heretter forkortet EMK). Retten til samvær etter EMK er imidlertid ikke absolutt idet EMK art. 8 nr. 2 hjemler inngrep i samværsretten. Gjennom menneskerettsloven § 2 nr. 1 er EMK blitt inkorporert i norsk lovgivning. Av menneskerettsloven § 3 fremgår det at EMK ved motstrid skal gå foran annen norsk lovgivning.

Det følger av bl. § 42 (1) første punktum at barnet har rett til samvær med begge sine foreldre selv om de lever hver for seg. Når barnet har fast bosted hos den ene forelderen, har barnet følgelig rett til samvær med forelderen barnet ikke bor fast hos. Det presiseres at barns samværsrett også følger av BK art. 9 nr. 3. Her står det at partene skal respektere den rett et barn som er atskilt fra en eller begge foreldre har, til å opprettholde personlig forbindelse og direkte kontakt med begge foreldrene regelmessig, med mindre dette er i strid med barnets beste.

---

⁶² Eks. LB- 2008-020738, LG- 2008-049320. Møse, Aall, Nordeide, Gyldendal rettsdata. Note 70, avsnitt 9.

Barns samværsrett er imidlertid kun en prinsipperklæring. Det betyr at barnet ikke kan utlede noen rettigheter ut ifra sin samværsrett. På bakgrunn av dette kan ikke barnet forlange dom for sin samværsrett eller kreve at samværsretten tvangsfullbyrdes. Hensynet bak bestemmelsen er å påpeke at barnet har behov for kontakt med begge sine foreldre. Det er uten betydning for barnet hvilken kontakt barnet selv har hatt med forelderen for at prinsippet skal komme til anvendelse.⁶³

Forelderen barnet ikke bor sammen med har rett til samvær med barnet etter bl. § 43 (1) første punktum. Denne retten har forelderen uavhengig av om personen har bodd sammen med barnet eller ikke. Fakta i sakene i undersøkelsen viser at forelderen som ønsker samvær, ofte har hatt lite kontakt med barnet etter samlivsbruddet på grunn av konflikten mellom mor og far. Det at barnet ikke har hatt kontakt med forelderen på lang tid, taler ikke imot at vedkommende nå skal få tilkjent en samværsrett. Dette har blitt slått fast i Høyesterett. I Rt. 1987 s. 598 krevde far samværsrett med partenes felles datter på snart 6 år. Far hadde ikke hatt noen kontakt med datteren siden hun var et halvt år gammel. Høyesterett sa at tidsforløpet i seg selv ikke talte mot fars samværsrett. Etter en konkret helhetsvurdering kom Høyesterett i midlertidig til at samvær med far ikke var til barnets beste, og far ble følgelig nektet samvær.

Bl. § 43 gir forelderen kun en samværsrett og ikke en samværsplikt. Forelderens samværsrett står sterkt idet lovgiver har forutsatt at samvær som hovedregel vil være til barnets beste.⁶⁴

En gjennomgang av domsmateriale viser at alle dommer først presiserer barnet og foreldrenes rett til samvær før de avgjør samværsspørsmålet.

---

⁶³ Backer, 2. utgave (2008) s. 385

⁶⁴ Ibid. s. 388, Sandberg, lovkommentar til bl. Gyldendal rettsdata. Note 113 og 155

5.2 Barnets beste- det avgjørende lovkriteriet for avgjørelsen

Barneloven har en generell formodning⁶⁵ om at det som utgangspunkt er til barnets beste å ha samvær med forelderen barnet ikke bor sammen med.⁶⁶ Lovgiver har på denne måten avveid at samvær som hovedregel vil være til barnets beste, hvilket betyr at samvær som hovedregel skal tilkjennes til forelderen barnet ikke bor sammen med. Formodningen gjelder også for en forelder som aldri har bodd sammen med barnet.⁶⁷

Etter bl. § 48 (1) skal avgjørelsen av en samværstvist først og fremst rette seg etter det som er til barnets beste. I BK art. 3 uttrykkes dette ved at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn. Ved avgjørelsen av om forelderen som tidligere har vært voldelig mot barnets bostedsforelder skal få tilkjent en samværsrett, vil det avgjørende være om et slikt samvær anses for å være det beste for barnet.

En nektelse av samværsretten skal kun skje når samvær ikke vil være til barnets beste, jf. bl. § 43 (1) tredje punktum. Dette punktum ble inntatt i barneloven ved lov 7. april 2006 nr. 6. Tilføyelsen presiserer forutsetningen om at det må være til barnets beste hvis det skal tilkjennes samvær.⁶⁸ Det følger av rettspraksis⁶⁹ at det skal tungtveiende grunner for å nekte samvær mellom en forelder og et barn. Alternativ formuleres dette som krav om spesielle og sterke grunner for å nekte samvær.⁷⁰ En samværsnektelse må følgelig begrunnes.⁷¹ Hvis forelderen blir nektet samvær, kan vedkommendes foreldre kreve en

---

⁶⁵ Eks. LH-2009-007035, LB-2003-00859, LB- 2009-037200

⁶⁶ Eks. LB-2008-097834, LA-2009-075001

⁶⁷ Eks. Rt. 2007 s. 967 s.32, Rt. 1995 s. 946 s. 949

⁶⁸ Ot.prp.nr.103, merknad til § 43

⁶⁹ Eks. Rt. 1996 s. 888, Rt. 1987 s. 598, Rt. 1995 s. 946 , LA-2009-136710, LB-2008-020738

⁷⁰ LB-2008-020738

⁷¹ Sandberg, lovkommentar til bl. Gyldendal rettsdata. Note 133

avgjørelse på om de kan få tilkjent en samværsrett med barnet og omfanget av denne, jf. bl. § 45 (2).

Analyse av domsmaterialet viser at domstolene alltid tar utgangspunkt i barnets beste vurderingen når de skal avgjøre samværsspørsmålet.

Ordlyden ”først og fremst” i bl. § 48 (1) tilsier at barnets beste er hovedkriteriet for avgjørelsen ved tvister om samvær, fast bosted, foreldreansvar og saksbehandlingen av slike saker.⁷² Ved at lovgiver har brukt ordene ”først og fremst”, åpner ordlyden for å ilegge andre hensyn vekt i vurderingen enn hensynet til barnets beste. Om dette uttalte førstvoterende følgende i Rt. 1984 s. 728:

*”(...)”først og fremst” skal rette seg etter det som er best for barnet. Jeg forstår dette slik at bare når ingen av løsningene utpeker seg som den beste for barnet, kan andre hensyn komme inn ved avgjørelsen”.*⁷³

Av dette følger at forelderens egeninteresse av å ha samvær med barnet, er uvesentlig ved avgjørelsen av samværsspørsmålet.⁷⁴

Verken barneloven eller barnekonvensjonen har noen definisjon av begrepet barnets beste. For å finne frem til den løsning som er til barnets beste, foretar retten en konkret helhetsvurdering av barnets interesser i den aktuelle sak.⁷⁵ Hensynet til barnets beste er derfor et skjønnsmessig kriterium.⁷⁶ Hvilken løsning som anses for å være til et barns beste, er derfor individuelt. Årsaken til at det skal foretas en konkret vurdering av barnet og av

---

⁷² Backer, 2. utgave (2008) s. 468

⁷³ Eks. Rt. 1984 s. 728 s. 732

⁷⁴ Eks. LB-2009-037200

⁷⁵ Smith, Lødrup. 7. utgave, (2007) s. 140. Eks. LB- 2009-003426, LB-2009-037200.

⁷⁶ Sandberg, lovkommentar til bl. Gyldendal rettsdata. Note 139

dets situasjonen, er at en løsning som er til ett barns beste ikke trenger å være den beste løsning for et annet barn. Selv om fakta kan anses som likt i to samværsaker, kan det være forhold ved barnet som tilsier ulik behandling.⁷⁷ Barnets beste vurderingen må foretas både på kort og lang sikt.⁷⁸

I LB- 2009- 037200 anket far over samværsordningen. I tingrettens dom hadde far blitt tilkjent to helger samvær hver måned med partenes felles barn på 8 år. Far ønsket en samværsdel til i måneden. Midtukesamvær var ikke aktuelt siden partene bodde langt unna hverandre. Far var tidligere dømt for voldsutøvelse mot mor. Barnet ønsket å være mest mulig sammen med sin far. Lagmannsretten forkastet fars anke. I sin vurdering bemerket retten følgende om barnets beste vurderingen:

”Avgjørelsen om samvær skal først og fremst rette seg etter det som er best for barnet, jf. barneloven § 48. Dette innebærer at retten må foreta en konkret helhetsvurdering der barnets interesser også fremover i tid vil være et overordnet hensyn”.

Begrunnelsen for at far i dette tilfelle ikke fikk tilkjent en ekstra samværsdel, var at barnet skulle få anledning til fritid sammen med familien og lekekamerater der han bodde fast.

Siden saker om barns rettsforhold ikke er underlagt fri rådighet, er ikke domstolene bundet av partenes påstander.⁷⁹ Det betyr at selv om partene kun er uenige i samværsomfanget, kan retten komme til at samvær ikke skal finne sted hvis dette vil være til barnets beste.⁸⁰ Lovgiver forsikrer med dette at domstolene kommer frem til den løsning som er til barnets beste uavhengig av partenes påstander. I domsregisteret har jeg ikke funnet noen eksempler

---

⁷⁷ Backer, 2. utgave (2008) s. 469

⁷⁸ Smith, Lødrup. 7. utgave (2007) s. 140.

⁷⁹ Tvl. § 11-4

⁸⁰ Eks. LG-2009-080351. Her vurderer retten nektelse til tross for at partene kun er uenige i samværsomfanget. Retten kom imidlertid at samvær skulle finne sted.

på at dette har blitt gjort. Der partene kun er uenig i samværsomfanget, bemerker retten dette innledningsvis. Retten kan allikevel bare avgjøre de kravene som er reist i saken.⁸¹

5.3 Det biologiske prinsipp

Det biologiske prinsipp går ut på alle barn har behov for kjennskap og kontakt med sitt biologiske opphav. Et barn som aldri har hatt kontakt med en av sine foreldre, vil alltid være nysgjerrig på den greinen av familien den ikke har hatt kontakt med. Å vite hvem sine foreldre er og ha kjennskap til de, er viktig for identitetsfølelsen til barnet. Barn og foreldre som ikke har kontakt med hverandre, vil som oftest begge lide et stor tap. Som et utgangspunkt er det til barnets beste å ha kjennskap og kontakt med forelderen den ikke bor sammen med.⁸²

Rettspraksis viser at det foretas en avveining av barnets behov for kontakt med den biologiske forelderen, og hvilke problemer som vil oppstå for barnet hvis vedkommende får tilkjent samvær. Det avgjørende for vurderingen er om en samværsadgang vil skape alvorlige forstyrrelser eller påkjennelser for barnet selv eller dens nåværende familiesituasjon.⁸³

I LH-2007-031595 behandlet lagmannsrettens spørsmålet om far skulle bli tilkjent samvær med partenes felles sønn. Sønnen var på domstidspunktet fire år. Under samlivet hadde far utøvd grov vold mot mor. I tillegg hadde han truet mor. Far var domfelt for disse handlingene. Mor bodde på hemmelig adresse. Om det biologiske prinsipp bemerket retten følgende:

”Barnets behov for kjennskap til og kontakt med sitt biologiske oppgav vurderes i

---

⁸¹ Tvl. § 11-4

⁸² Smith, Lødrup, 7. utgave (2007) s. 175, Rt. 1987 s. 598 s. 601.

⁸³ Smith, Lødrup, 7. utgave (2007) s. 182

*rettspraksis som et så sterkt argument under barnets beste vurderingen, at det skal mye til før samvær nektes helt”.*⁸⁴

Til tross for at det biologiske prinsipp talte for at far skulle ha samvær, stadfestet lagmannsretten tingrettens dom. Den rettsoppnevnte sakkyndige frarådet samvær i tingretten. I lagmannsretten var den sakkyndige usikker på om samvær var å anbefale eller ikke, men den sakkyndige presiserte at et samvær forutsetter at partene klarer å samarbeide. Siden mor bodde på hemmelig adresse, var samvær og et eventuelt samarbeid praktisk umulig.

I de sakene hvor domstolene kommer til at forelderen som har utøvd vold mot barnets bostedsforelder skal ha samvær, er det som oftest fordi de legger avgjørende vekt på det biologiske prinsipp. Retten mener her at det vil være til barnets beste å ha kontakt med sitt biologiske opphav.

I LB-2003-00859 var spørsmålet om far skulle få samværsrett med partenes felles sønn på tre og et halvt år. Under ekteskapet hadde far fysisk og psykisk mishandlet mor. Barnet var halvannet år gammelt da far flyttet fra mor. Far hadde ikke hatt kontakt med barnet siden dette. I sin avgjørelse la lagmannsretten avgjørende vekt på biologiske prinsipp, og bemerket følgende:

”Lagmannsretten er enig med den sakkyndige i at C (barnet) nå bør få vite hvem far er og bli kjent med ham. Cs bilde av far bør være basert på egne opplevelser og ikke bare på opplysninger fra B og hennes familie.”

I lagmannsretten fikk far tilkjent en samværsrett med sønnen tre ganger i året med tre timers varighet. En forutsetning for samværet var at det var tilsyn under samværet.

---

⁸⁴ LH-2007-031595

5.3.1 Foreldre med ulik kulturell bakgrunn

Når foreldrene har ulik kulturell bakgrunn, anses det som særlig viktig at barnet har samvær med den av foreldrene barnet ikke bor fast hos.⁸⁵

I LB- 2008-097834 ønsket far samværsrett med partenes to felles barn. Under samlivet hadde far utøvd vold mot mor. Far var islamsk og bodde i England. Mor bodde i Norge og var uten islamsk tilknytning. Barna i saken var henholdsvis fire og tre år gamle på domstidspunktet. Ved foreldrenes samlivsbrudd var barna henholdsvis seksten måneder og ni uker gamle. Lagmannsretten la til grunn at det var lite sannsynlig at barna var blitt preget av voldshandlingene fra far mot mor under samlivet. Om foreldrenes ulike kulturelle bakgrunn bemerket retten følgende:

”Lagmannsretten er ikke i tvil om at mor besitter mye kunnskap både om islam og om pakistansk kultur. Lagmannsretten finner imidlertid at barna vil lide et åpenbart tap ved å ikke også å få ta del i denne kulturen gjennom sin far. Dersom barna avskjæres all rett til samvær, kan de gå glipp av muligheten til å utvikle et godt forhold ikke bare til faren, men også til deres egen kultur.”

Lagmannsretten tilkjente far en begrenset samværsrett. I en overgangsperiode ble det fastsatt tilsyn som vilkår under samværet.

5.4 Foreldrenes personlige egenskaper

Generelt er domstolene forsiktige med å beskrive foreldrenes personlige egenskaper i samværsaker.⁸⁶ Sett under oppgavens problemstilling er domstolene derimot ikke tilbakeholdne med å beskrive den voldelige forelders personlige egenskaper. Dette anses som en naturlig konsekvens av vedkommendes voldelige opptreden.

---

⁸⁵ Eks. Rt. 1983 s. 359

⁸⁶ Smith, Lødrup 5. utgave, (1998) s. 112

Personlige egenskaper som ofte påberopes i sakene, er at vedkommende som har utvist voldelig adferd, har manglende evne til å sette barnets behov foran egne, manglende samarbeidsvilje, manglende erkjennelse av voldelig adferd og manglende empati. Manglende samarbeidsvilje og erkjennelse av voldelig adferd vil bli nærmere omtalt i punkt 5.4.4.

5.4.1 Personlige egenskaper utover normal variasjonsbredde

For å nekte samvær på grunn av personlige egenskaper, må vedkommende ha ”*negative egenskaper utover normal variasjonsbredde*”, jf. Rt. 1989 s. 148.⁸⁷ For at forelderen skal bli nektet samvær begrunnet i sine personlige egenskaper, må disse medføre at samvær anses for å være uheldig for barnet.⁸⁸ Rettspraksis viser at hensynet til størst samlet foreldrekontakt for barnet alltid står sterkt. I LB-2008-097834 som er blitt nærmere omtalt i punkt 5.3 uttalte lagmannsretten følgende:

”Hvorvidt samvær er til det beste for barna beror på en sammensatt vurdering hvor hensynet til at barna skal ha kontakt med begge foreldrene er tungtveiende. Bare i særlige tilfeller er det grunnlag for at barns sårbarhet, foreldrenes sviktende omsorgsevne eller et høyt konfliktnivå veier opp for det tap det innebærer å bryte alle bånd med den barnet ikke bor hos.”

I LF-2008-042152 hadde far uttøvd vold og trusler mot mor under samlivet. I tillegg hadde far vært hardhendt ovenfor den ene sønnen. Denne sønnen hadde far ved en anledning også stengt inn i et skap. Spørsmålet for lagmannsretten var hvilket samværsomfang far skulle ha, og om det skulle være tilsyn under samværene. Barna var henholdsvis 3 og 5 år på domstidspunktet. Mor var redd for at far skulle bortføre barna, i tillegg var hun redd for barnas fysiske og psykiske helse under samværet. Barna viste ikke redsel for faren, og lagmannsretten la til grunn at begge barna ønsket å være mer sammen med sin far. I dommen uttalte retten følgende om fars personlige egenskaper:

---

⁸⁷ Rt. 1989 s. 148 s. 152, Rt. 1996 s. 888

⁸⁸ Backer, 2. utgave (2008) s. 392

”Fars manglende empati vil gjøre det vanskelig for ham å se barnas reaksjoner og behov. Dette vil kunne medføre en ustabil og utrygg tilværelse for barna. Slik lagmannsretten ser det vil dette kunne medføre store konsekvenser for barna.”

Far fikk tilkjent samvær fem timer hver første lørdag i måneden. Under samværene skulle det være tilsyn.

5.4.2 Omsorgsevne

Forelderens omsorgsevne er avgjørende når retten skal ta stilling til hvorvidt samvær skal finne sted eller ikke. De dommene som tilkjenner den voldelige forelderens samvær, er hvor det ikke er grunnlag for å slutte at forelderens omsorgsevne tilsier at samvær må nektes.⁸⁹

Til tross for at vedkommende har vært voldelig mot barnets bostedsforelder, viser rettspraksis at hvis vedkommende har god nok omsorgsevne, så blir samvær tilkjent.

Barnet har materielle og følelsesmessige behov som må bli tilfredsstilt på en forsvarlig måte under samværet. Det følger av bl. § 42 (2) at barnet har krav på omsorg og omtanke fra samværsforelderens. For barnets psykiske helse er det viktig at barnet får oppmerksomhet, tilsyn, pleie og kjærighet.⁹⁰ Videre må vedkommende for eksempel påse at barnet er kledd etter værforholdene og at barnet får tilstrekkelig med mat. Forelderens omsorgsevne vurderes også opp mot hvilke omsorgsbehov barnet har. Hvis barnet har et spesielt omsorgsbehov, stilles det strengere krav til forelderens omsorgsevne. Dette blir nærmere omtalt i punkt 5.6. Under samværet er det viktig at forelderens er i stand til å sette barnets behov foran egne behov.

Domstolene⁹¹ foretar noen ganger en drøftelse av om det foreligger sammenheng mellom vedkommendes tidligere voldelig adferd mot bostedsforelderens og vedkommendes

---

⁸⁹ Eks. LB-2008-097834 pkt. 2.1

⁹⁰ Backer, 2. utgave (2008) s. 286 og 386

⁹¹ Eks. LB-2009-003426

omsorgsevne for barnet. I de tilfellene domstolene gjør dette, er vedkommendes tidligere aggressiv adferd negativt for vurderingen av vedkommendes omsorgsevne.

I LF- 2009- 093177 tok retten stilling til spørsmålet om fast bosted og samvær for partenes felles barn. Barna var henholdsvis 5 og 3 år gamle på domstidspunktet. De bodde fast hos mor. Far hadde utøvd vold mot mor. I tillegg var far straffedømt for vold mot en venninne av mor. Ved denne voldsepisoden var det ene barnet tilstede. Barnet var da 15 måneder gammelt. Retten uttalte følgende ved avgjørelsen:

“Foreldrenes personlige egenskaper er av betydning. Sentralt for denne avveining i så måte står spørsmålet om Bs sinnelag og de voldsepisoder som er dokumentert eller erkjent”.

Sitatet viser at retten anser fars tidligere voldelig adferd mot mor som relevant ved drøftelsen av hans personlige egenskaper. Retten la vekt på at far hadde startet på et sinnemestringskurs, som han ikke hadde fullført. Lagmannsretten kom i likhet med tingretten til at barna skulle bo fast hos sin mor. Far ble tilkjent samvær med barna en dag annen hver helg med inntil åtte timers varighet.

Når retten anser volden for å være relasjonsbetinget eller situasjonsbetinget, inngår ikke voldshandlingen i vurderingen av vedkommendes omsorgsevne. Denne situasjon blir nærmere omtalt i punkt 5.5.

5.4.3 Risiko for at barnets fysiske eller psykiske helse kan bli skadet under samvær

Ved avgjørelsen av hvilken løsning som er til barnets beste, skal det tas hensyn til at barnet ikke blir utsatt for vold eller på annen måte blir behandlet slik at den fysiske eller psykiske helsen til barnet blir utsatt for skade eller fare, jf. bl. § 48 (2). Bl. § 48 (2) kom inn ved

lovendring av 7. april 2006 nr. 6.⁹² Innføringen av det nye leddet var kun en presisering av gjeldende rett om at risikoen for barnets fysiske og psykiske helse inngår i barnets beste vurderingen. Det følger allerede av bl. § 48 (1) at alle avgjørelser først og fremst skal rette seg etter det som er best for barnet.⁹³

Hensynet til størst samlet foreldre kontakt må vike hvis det er en fare for at barnets fysiske helse eller psykiske helse kan bli skadet.⁹⁴ Videre er det barnets totale omsorgssituasjon som skal vurderes.⁹⁵

Vurdering av risikoen for at barnets fysiske eller psykiske helse kan bli skadet, skal foretas selv om det er klart at forelderen aldri har utøvd fysisk vold direkte mot barnet. I LF-2009-093177 uttalte lagmannsretten følgende:

*“Den usikkerhet som råder med hensyn til eventuelle voldstendenser hos B (far) er et moment som må tillegges vekt, selv om det ikke er holdepunkter for at B (far) har utøvd vold direkte mot noen av barna.”*⁹⁶

Dommen blir nærmere omtalt i punkt 5.4.5.

Hvor stor grad av sannsynlighet lovgiver krever for at det anses for å foreligge en risiko for at barnets fysiske eller psykiske helse kan bli skadet, har blitt behandlet nærmere i forarbeidende til bl. § 48 (2). Om dette har forarbeidende bemerket følgende:

“(…) Hvis det er en reell risiko for at barnet blir utsatt for overgrep hos en av foreldrene,

---

⁹² Sandberg, lovkommentar til bl. Gyldendal rettsdata. Note 140.

⁹³ Ot.prp.nr.103 (2004-2005), merknad til § 48 (2)

⁹⁴ Oppedal, (2008) s. 13.

⁹⁵ Ot.prp.nr.103 (2004-2005), merknad til § 48 (2)

⁹⁶ LF-2009-093177

må dette få betydning for rettens avgjørelse. Det kan ikke legges vekt på enhver påstand om overgrep. Det må legges til grunn at det som et utgangspunkt må foreligge forhold som underbygger påstanden. Det kan ikke kreves sannsynlighetsovervekt for at mistanke om vold og overgrep skal legges til grunn. Det vil også kunne være tilstrekkelig med en mindre grad enn 50 prosent sannsynlighet for at beviskravet kan anses oppfylt. Hvilken grad av sannsynlighet som må foreligge vil avhenge av de konkrete omstendighetene i saken, hvor forhold som arten av overgrep det er fare for, alvorlighetsgrad og personlige forhold hos de involverte kan få betydning. Dersom det er en risiko for alvorlige overgrep, vil det kunne tilsi at det skal mindre til for at beviskravet anses oppfylt.”⁹⁷

I straffesaker har påtalemyndigheten bevisbyrden for at alle straffbarhetsbetingelsene er oppfylt. Bevisbyrden er svært høy idet all tvil om fakta kommer tiltalte til gode.⁹⁸ På bakgrunn av de ulike beviskravene i straffeloven og i barneloven kan situasjonen bli den at den ene forelderen som ønsker samvær, er frikjent i en straffesak etter påstand om vold mot barnet eller bostedsforelderen, men at forelderen allikevel ikke får tilkjent samværsrett med barnet på grunn av at det foreligger en fare for at barnet fysiske eller psykiske helse kan bli skadet ved et samvær.⁹⁹ Hvis det foreligger en risiko for at barnet kan bli utsatt for vold eller på annen måte kan bli behandlet slik at den fysiske eller psykiske helsen til barnet blir utsatt for skade eller fare, skal samvær ikke tilkjennes. Alternativt må det tilkjennes et samvær med tilsyn slik at risikoen elimineres.

Hvis bostedsforelderen mener at vedkommende bør nektes samvær på grunn av overgrep mot barnet, er domstolene nødt til ta stilling til om overgrepet har funnet sted eller ikke, eller avgjøre spørsmålet uavhengig av påstanden om overgrep. Uskyldspresumsjonen i EMK art. 6 nr. 2 er ikke til hinder for at domstolene legger til grunn at det er mest sannsynlig at forelderen har begått overgrep mot barnet etter en fri bevisvurdering. Dette

---

⁹⁷ Ot.prp.nr.103 (2004-2005), merknad til § 48 (2)

⁹⁸ Andenæs, 5. utgave (2005) s. 102

⁹⁹ Smith, Lødrup. 7. utgave (2007) s. 181

gjelder også for de tilfeller hvor en anmeldelse er henlagt etter straffeprosessloven eller hvor vedkommende er blitt frikjent ved dom.¹⁰⁰ Det samme må gjelde for de tilfeller hvor samværsforelderens har blitt frikjent for overgrep mot bostedsforelderens eller hvor anmeldelsen er blitt henlagt etter straffeprosessloven.

I LE- 2008-042152 la lagmannsretten til grunn psykiaterens uttalelser om at det var stor sannsynlighet for at far ville utøve vold i fremtiden på grunn av fars personlighetstrekk. Til tross for dette fikk far samværsrett med partenes felles barn under tilsyn fem timer første lørdagen hver måned. Denne dommen har blitt nærmere omtalt i punkt 5.4.1.

5.4.3.1 Tilfeller hvor samværsforelderens har blitt straffedømt for volden

Hva skjer så med barnets samvær med en forelder som er dømt for vold mot barnets bostedsforelder? Fører dette til at denne forelderens automatisk blir nektet samvær?

I LH-2007-031595 var far straffedømt for voldsutøvelse mot mor. Denne dommen har blitt nærmere omtalt i punkt 5.3. Om farens straffedomfellelse bemerket lagmannsretten følgende:

”En slik atferd vil være et argument mot samvær, men er i seg selv ikke tilstrekkelig til at samvær nektes helt. Det må i alminnelighet foreligge tilleggsmomenter som sannsynliggjør at samvær ikke er til barnets beste”.

Av dette følger at voldsutøvelsen ikke isolert sett fører til nektelse av samvær. Dette gjelder både for de tilfeller hvor voldsutøveren har blitt straffedømt, og i de tilfeller hvor retten etter bevisførselen legger til grunn at det har funnet sted en voldsutøvelse. Det avgjørende er om samvær allikevel vil være til barnets beste.¹⁰¹ Den tidligere voldsutøvelsen er ikke i seg selv en tungtveiende grunn for at samvær kan nektes.

---

¹⁰⁰ Backer, 2. utgave (2008) s. 390.

¹⁰¹ Bl. § 48

5.4.4 Trekker barnet inn i konflikten mellom mor og far

Rettspraksis viser at domstolene er svært opptatt av at barnet skal bli skjermet fra konflikten mellom mor og far. Hvis det fare for at samværsforelderens vil dra barnet inn i konflikten, tilkjenner domstolene ofte samvær med tilsyn for å unngå dette. Ved at samværsforelderens drar barnet inn i konflikten med mor og far, står barnets psykiske helse i fare.

I LB- 2009- 191548 tok lagmannsretten stilling til fars samværsrett for partenes felles barn på ca. 6 og 8 år. I saken var partene enig om at det skulle være samvær, men uenige i samværsomfanget. Partene hadde under samlivet, og etter samlivsbruddet hatt et høyt konfliktnivå. Mor hadde flere ganger prøvd med hjelp fra andre å bilegge konflikten uten hell. Barnevernet hadde vurdert tiltak om omplassering av barna, dersom mor ikke evnet å skjerme barna bedre ved samvær med far. Spørsmålet i saken var om barnas psykiske helse ville bli utsatt for skade eller fare under samværet. Om dette uttalte retten følgende:

”Etter bevisførselen er lagmannsretten ikke i tvil om at A (far) har store problemer med å forholde seg til barnas mor. Han skjeller henne ut i barnas nærvær og han skaper angst og store problemer for henne, og derved for dem. Hans sinne og temperament skaper utrygghet, og det kan påføre barna psykiske skade på både kortere og lengre sikt.”

Lagmannsretten kom i likhet med tingretten til at far skulle ha et sterkt begrenset samvær med tilsyn. Far ble tilkjent samvær med barna fire ganger per år med inntil fire timers varighet. Under samværene skulle det være tilsyn av en offentlig oppnevnt tilsynsperson.

5.4.5 Samarbeidsvilje samt erkjennelse av voldelig adferd

På bakgrunn av voldsutøvelsen er situasjonen ofte slik at forholdet mellom foreldrene er svært dårlig, noe som er uheldig for barnet idet det er en forutsetning for samværet at foreldrene må samarbeide. Domstolene vurderer foreldrenes samarbeidsvilje ved avgjørelsen av om samvær skal tilkjennes eller ikke. Rettspraksis viser også at det legges vekt på om den voldelige forelderens har vist tegn til å påta seg skyld eller ansvar for sin

voldsutøvelse. Det synes nødvendig at den voldelige part beklager overfor sin tidligere partner før et samarbeid kan komme i stand mellom foreldrene.¹⁰²

I LG-2009-080351 var partene enige om at far skulle ha samvær med partenes felles sønn på to år. Saken gjaldt samværsomfanget og hvorvidt det skulle være tilsyn under samværet. Far hadde ved flere ganger opptrådt truende og trakasserende overfor mor. Mor hadde i en periode voldsalarm. Foreldrene hadde ikke bodd sammen etter at sønnen ble født. Om fars manglende erkjennelse av voldelig adferd bemerket retten følgende:

”Konflikten forsterkes ved at far ikke erkjenner sin uheldige oppførsel overfor mor, men istedenfor søker å bagatellisere dette og overføre skylden til henne. (...) Det burde vært klart for ham at veien til et bedre samarbeid og utvidet samvær måtte være å gjenopprette mors tillit til ham. I stedet forsetter han sin plagsomme og sjikanøse opptreden overfor henne”.

Lagmannsretten tilkjente far samvær to ganger hver måned med fire timers varighet. I en overgangsperiode skulle samværet skje under tilsyn.

I LB-2008-020738 anket far over tingrettens dom som nektet han samvær med partenes sønn på 7 år. Under samlivet hadde far opptrådt voldelig ovenfor mor i barnets nærvær. Far hadde blitt dømt for volden. Ved siste samvær med sønnen hadde far utøvd vold mot morens daværende ektefelle. Denne episoden var sønnen vitne til. Om nektelse av samvær begrunnet i vedkommendes personlige egenskaper bemerket retten følgende:

”Dersom samvær skal nektes, må det være omstendigheter ved en forelder som gjør det utilrådelig å gi vedkommende samvær. Spørsmålet blir etter dette om det foreligger slike grunner i saken.”

---

¹⁰² LA-2002-01324

Om far sin manglende erkjennelse uttalte retten videre:

”Lagmannsretten bemerker at det er et problem i saken at A (far) ikke erkjenner sin voldelig atferd. Han har herunder ikke sagt seg enig i at han har utøvet vold ved den episoden han er straffedømt for, selv om han opplyser at han aksepterer at han er dømt. Heller ikke viser han evne til å se den negative virkningen hans atferd har hatt på sønnen. Det er grunn til å tro at farens manglende evne eller vilje til å innse sin atferdsmåte og hvordan den virker på C (sønnen), vil medføre negative konsekvenser for gutten ved eventuelt samvær med faren”.

Retten nektet far samvær på grunn av hans personlige negative egenskaper.

I LH-2007-031595 som har blitt nærmere omtalt i punkt 5.3. bemerket lagmannsretten følgende om far sin manglende erkjennelse:

”Selv om A (far) er domfelt for alvorlige voldshandlinger mot B (mor) og har sonet fengselsstraff, viste han ingen tegn til å påta seg skyld eller ansvar. I sin partsforklaring bagatelliserte han den volden som var utøvd, samtidig som han forsøkte å så tvil omkring Bs forklaring. Dette er forhold som skaper usikkerhet om hvor god hans samarbeidsevne faktisk vil være dersom han ble gitt samvær med sønnen nå”.

5.5 Relasjonsbetinget/ situasjonsbetinget vold

Domstolene legger vekt på hvor lenge det er siden volden ble utøvd, og om det er noen fare for om vedkommende på nytt vil utøve vold mot barnets bostedsforelder.¹⁰³ I noen tilfeller anser retten volden for å være relasjonsbetinget, dvs. at voldshandlingene har skjedd under samlivet. For disse situasjonene mener retten at voldsproblemet er løst ved partenes samlivsbrudd.¹⁰⁴

---

¹⁰³ Eks. LF-2009-093177

¹⁰⁴ Skjørten, FAB 2004 3-4, s. 160 og 161

Av og til anser domstolene volden for å være situasjonsbetinget, dvs. at volden oppstod etter sterk konflikt mellom foreldrene. I den sammenheng legges det videre vekt på om offeret, som oftest mor, har provosert far til å utøve vold. Situasjonsbetinget vold anser domstolene for å være enkelthendelser av mindre alvorlig karakter.¹⁰⁵ I slike tilfeller anser retten at faren for gjentakelse er liten.¹⁰⁶

Ved at volden anses for å være relasjonsbetinget eller situasjonsbetinget mener retten at vedkommende som har utøvd volden ikke generelt anses for å være en voldelig person.¹⁰⁷ Den tidligere voldsutøvelsen blir derfor ikke relevant ved vurderingen av vedkommendes personlige egenskaper, som inkluderer en vurdering av vedkommendes omsorgsevne.

I LB-2008-142992 avgjorde lagmannsretten spørsmålet om hvor partenes felles barn skulle bo fast, og samværet for den av foreldrene som ikke ble barnas faste bostedsforelder. Barna i saken var henholdsvis 15, 5, 13, 10 og snart 8 år gamle. Det var bare det eldste barnet som hadde en mening av hvor det ville bo, barnet ønsket å bo fast hos mor. Far hadde ved flere anledninger utøvd vold mot mor. Om fars voldsepisoder uttalte lagmannsretten følgende:

”På basis av bevisføringen synes voldsepisodene å springe ut av sterke konflikter mellom partene, der B (far) skal ha hatt en voldsom ordbruk mot A (mor). Lagmannsretten har ingen holdepunkter for at det på noe tidspunkt er brukt vold mot barna, eller at A generelt er en voldsom person. Lagmannsretten lar derfor ikke dette få nevneverdig betydning for avgjørelsen om hvor barna skal bo fast”.

Lagmannsretten kom til at barna skulle bo fast hos mor. Far fikk imidlertid utvidet samværsrett.

---

¹⁰⁵ Ibid s. 160

¹⁰⁶ Ibid s. 168

¹⁰⁷ Ibid s. 160

De samme prinsipper synes å gjelde for det tilfelle hvor forelderen har utøvd vold mot barnets bostedsforelder i ruset tilstand. Hvis retten kommer frem til at personen nå er rusfri, ser de bort ifra voldsutøvelsen mot barnets bostedsforelder. Det avgjørende spørsmålet i slike tilfeller er om vedkommende nå er rusfri eller ikke.¹⁰⁸ Sammenlignet med strafferetten kan man si her at rus fraskriver ansvar i motsetning til hva den gjør i strafferetten. Men en klar forutsetning for at samvær skal tilkjennes, er at forelderen er rusfri under samværet.

I boken *"Samlivsbrudd og barnefordeling"* fra 2005 har Kristin Skjørten foretatt en analyse av 129 lagmannsrettssaker i årene 1998, 1999 og 2000. Kristin Skjørten er mag. art. i kriminologi og dr.philos. Hun er leder for Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, samt professor i retts sosiologi ved Institutt for offentlig rett ved Universitet i Oslo.¹⁰⁹

I 14 av sakene i hennes domsmateriale la retten til grunn at fysisk vold var sannsynliggjort. Av disse sakene var det kun tre hvor volden ble knyttet til spørsmålet om vedkommendes omsorgsevne. I de andre dommene ble volden vurdert som betinget av andre forhold, som rusproblemer eller en vanskelig relasjon til tidligere ektefelle. Dette medførte at faren for vold i fremtiden ble nedtonet fordi rusmisbruket var tilbakelagt eller samlivet opphørt.¹¹⁰

5.6 Barnets sårbarhet/ omsorgsbehov

Hvis barnet har spesielle behov, stilles det strengere krav til forelderens omsorgsevne. Som nevnt innledningsvis er barnets beste vurderingen en konkret og individuell helhetsvurdering. På bakgrunn av dette må man foreta en konkret vurdering om samværsforelderen tilfredsstillende dette barnets omsorgsbehov.

Selv om barnet er sårbart, vil det ikke automatisk føre til at samvær ikke skal finne sted. Det avgjørende blir om samværsforelderen tilfredsstillende barnets omsorgsbehov. Momenter

---

¹⁰⁸ Ibid. s. 162

¹⁰⁹ http://no.wikipedia.org/wiki/Kristin_Skjørten

¹¹⁰ Oppedal (2008) s. 3 og 4

som er av betydning er hvordan barnet reagerer etter og under samværet. Domstolene tar utgangspunkt i sakkyndiges observasjoner/ undersøkelser for å klarlegge om forelderens omsorgsevne er tilstrekkelig. Sakkyndige ser for eksempel om barnet er redd for forelderen, om barnet opplever angst eller sorg, om barnet får stressreaksjoner eller om barnet gleder seg til samværet.¹¹¹ Sakkyndige ser videre på hvordan kontakten mellom forelderen og barnet er.

Barn som har vært vitne til vold, er særlig sårbar idet de som oftest har blitt sterkt preget av voldshandlingen. I den sammenheng vises det til tidligere drøfting om skadevirkninger som barnet kan få, ved at det har vært vitne til vold i hjemmet. Nedenfor følger typiske uttalelser fra rettspraksis hvor domstolene har drøftet barnets sårbarhet:

*”Den sakkyndige har i sin rapport beskrevet gutten som noe tilbakeholden overfor ham og at han virker litt redd og usikker. Lagmannsretten synes ikke bevisførselen rundt Cs atferd og reaksjonsmønster har vært tilstrekkelig til å fastslå at det er opplevelsene de første fem månedene i hans første leveår, som er årsak til at han i dag fremstår som utsikker/utrygg. Uavhengig av årsaken til at han fremstår slik, taler dette mot å gjennomføre samvær som kan utløse uro hos ham”.*¹¹²

*”Lagmannsretten legger til grunn at den sårbarhet C måtte ha ikke innebærer at han vil ta skade av samvær, men tvert om at det vil være mulig å gjenoppbygge tillit til far over tid”.*¹¹³

*”(...)samvær må vurderes ut fra at barna er i en sårbar situasjon, og at det i dette tilfelle er særlig viktig at samvær skjer innenfor en ramme som legger til rette for ro og forutsigbarhet”.*¹¹⁴

---

¹¹¹ Ibid.

¹¹² LH- 2007- 031595

¹¹³ LB- 2008-097834 pkt. 2.2

Det følger av rettspraksis at en viss utrygghet for barnet i en begynnerfase må godtas. En forutsetning for dette er imidlertid at det ikke er fare for at barnet skal få skadevirkninger av samværet, og at samværet settes i verk med en viss varsomhet.¹¹⁵

5.7 Motvilje mot samvær fra den barnet bor fast hos

I mange av sakene er barnets bostedsforelder motvillig til at et samvær skal finne sted, eller at samværet skal skje uten tilsyn. Motviljen skyldes som oftest at bostedsforelderen er redd for at vedkommende vil oppføre seg voldelig mot barnet. Basert på egne erfaringer er det naturlig at bostedsforelderen kan ha en slik engstelse, spesielt hvor samværsforelderen har utøvd grov vold mot bostedsforelderen. Det følger imidlertid av gjeldende rett at motvilje mot samvær fra barnets bostedsforelder ikke alene er nok til å hindre barn og foreldres samværsrett.¹¹⁶

I Rt. 1989 s. 148 tok Høyesterett stilling til om far skulle ha samvær med partenes felles datter på snart syv år. Far hadde hatt samvær med datteren etter samlivsbruddet helt til mor etter en episode nektet han samvær. Mor nektet far å treffe datteren på grunn av hans angivelige negative egenskaper. Ved to anledninger hadde far utøvd vold mot mor. Far hadde beklaget denne volden. Høyesterett fant at voldsepisodene syntes å ha vært situasjonsbetinget. Sakkyndig mente at et samvær ikke ville være skadelig for datteren. Dette var Høyesterett enig i og tilkjente far samvær. Om mors motvilje til samvær uttalte førstvoterende følgende:

---

¹¹⁴ LG-2008-195432

¹¹⁵ Rt. 1995 s. 946 s. 949 og 950. Sandberg, kommentar til bl. Gyldendal Rettsdata. Note 133

¹¹⁶ Rt. 1989 s. 148 s. 152- 153

”Motvilje mot samvær hos den barnet bor sammen med, grunnet motsetninger mellom foreldrene, engstelse for barnet eller lignende vil i utgangspunktet ikke hindre samværsrett, jf. Rt. 1976 s. 1497.”¹¹⁷

Høyesterett bygget sin uttalelse fra Rt. 1976 s. 1497, hvor førstvoterende uttalte følgende:

”Jeg ser det for min del slik at den ene av partene i en samværs sak ofte vil ha et dypt forankret motvilje mot samværsrett og at denne motvilje ikke bare kan bero på personlig innstilling overfor den annen, men også på oppriktig bekymring for virkningen på barnet. Men skulle domstolene i slike tilfelle bøye av for motviljen, ville den ordning loven har påbudt som den normale, lett kunne bli uthulet. Domstolene treffer sine avgjørelser i disse saker ut fra det de mener er best for barnet, og det må kreves at begge parter retter seg etter en endelig dom i saken.”¹¹⁸

En studie av domsmaterialet¹¹⁹ viser at domstolene ofte henviser til disse to direkte sitatene når barnets bostedsforelder har en sterk motvilje mot samvær. Av og til nøyer imidlertid domstolene seg med kun å si at *”Negative holdinger mellom foreldrene kan ikke i seg selv begrunne samværsnekt”*.¹²⁰

5.8 Negativ påvirkning på bostedsforelderens omsorgsevne

Hvis bostedsforelderens engstelse for barnet er så sterk at denne vil gå ut over vedkommendes omsorgsevne, viser rettspraksis at domstolene kan nekte forelderens samvær. Terskelen for å nekte samvær på dette grunnlag er imidlertid svært høy. Det stilles krav om at bostedsforelderens omsorgsevne må reduseres betydelig. Det er kun i spesielle

---

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Rt. 1976 s. 1497 s. 1501

¹¹⁹ Eks. LB-2008-020738, LH-2007- 031595

¹²⁰ Eks. LH-2007- 031595

tilfeller at samværsretten bortfaller på grunn av den negative innvirkning et samvær vil ha på bostedsforelderens omsorgsevne.¹²¹

I LB- 2008-097834 var mor redd far. Nærmere redegjørelse av dommen er blitt behandlet i 5.3.1. Mors tanke på at far skulle ha samvær med barna gjorde henne dypt bekymret. Sakkyndig og psykolog mente at det var viktig for mors omsorgsevne at hun skulle føle seg trygg. Retten bemerket følgende:

”Spørsmålet er om hennes daglige omsorgsevne vil bli så svekket ved samvær - grunnet hennes angst for far - at dette i seg selv taler mot at barna skal ha samvær med far.”

Mor var redd for barnas sikkerhet under samværene med far. Mors bekymring besto blant annet av i at far ikke kom til å bruke bilsete, sikre trapper og ikke være forsiktig når han krysset veier med barnevogn. I tillegg var hun redd for at far skulle utøve vold mot barna under samværet. Det presiseres at far aldri tidligere hadde vært voldelig mot noen av barna, kun mot barnas mor under samlivet. Mor var også redd for at far skulle bortføre barna. Til tross for alle mors bekymringer fikk far tilkjent samvær. I en lengre overgangsperiode ble samværet satt til å være med tilsyn. Retten mente at de tingene mor var redd for, ikke ville oppstå under tilsyn av samværet.

En gjennomgang av domsmaterialet viser at bostedsforelderens anførsel om at et samvær vil medføre negativ virkning i bostedsforelderens omsorgsevne sjelden fører frem. I slike tilfeller fastsetter domstolene som oftest tilsyn under samværet.

I kjennelsen, LB-2009-003426, forkastet lagmannsretten fars anke over nektelse av samvær i en midlertidig avgjørelse avsagt av tingretten. Far var blitt nektet samvær i ca. tre måneder fra tingretten sin dom. Partenes felles barn var 3 år. Far hadde utøvd grov vold mot mor. Han hadde også truet mor grovt. Etter en alvorlig voldsepisode politianmeldte

---

¹²¹ Rt. 1989 s. 598, Rt. 2003 s. 35

mor forholdet, og far fikk ilagt besøksforbud. Dagen etter politianmeldelsen begjærte mor midlertidig avgjørelse om at far skulle bli nektet samvær. Mor var svært redd far. I behandlingen av anken uttalte retten følgende:

”Lagmannsretten er enig i at også et lite barn som C i utgangspunkt har behov for kontinuerlig kontakt med begge foreldrene, som han har levd sammen med siden han ble født. En foreløpig avgjørelse som nekter faren samvær med sønnen, er av den grunn dramatisk. Det er likevel slik at denne løsningen totalt sett kan være til barnets beste. Lagmannsretten understreker viktigheten av at Cs omsorgsbasis er så stabil og trygg som mulig under den pågående konflikten mellom foreldrene. Dersom retten skulle bestemme at ankende part skal ha samvær med sønnen, ville det tvinge ankemotparten til å måtte forholde seg til- og ha en viss kontakt med – sin tidligere samboer. Etter lagmannsrettens syn ville dette kunne bidra til å skape ytterligere uro og utrygghet hos barnets mor, hvilket i sin tur ville påvirke Cs omsorgssituasjon negativt.”

Inntil konfliktnivået mellom partene var bedret, mente lagmannsretten i likhet med tingretten at det var til barnets beste å kun forholde seg til moren som omsorgsperson. Lagmannsretten uttalte at en midlertidig nektelse av samvær er mindre dramatisk enn en varig. Den kan etter omstendighetene bidra til å roe ned forholdene.

Kjennelsen gir uttrykk for at terskelen for å nekte samvær grunnet negativ påvirkning av bostedsforelderens omsorgsevne, er lavere ved en midlertidig avgjørelse enn ved en dom.

5.9 Når barnets bostedsforelder bor på hemmelig adresse

Hvis den ene forelderen har vært så voldelig eller truende mot den andre forelderen at det er nødvendig at denne personen bor på hemmelig adresse, finner domstolene at samvær ikke lar seg gjennomføre. Det kan ikke forventes at barnet under samværet skal klare å la være å røpe hvor det bor.¹²²

---

¹²² Ot.prp.nr.103 (2004-2005) s. 36. Eks. LH-2007-031595

I Ot.prp.nr.103 (2004-2005) blir det om denne situasjonen bemerket følgende:

*”Barnets kontakt med trusselutøver vil i disse tilfellene uunngåelig komme i konflikt med trusselutsattes behov for beskyttelse. Rettens valg vil i realiteten kunne framstå som et valg mellom enten å gi foreldreansvaret alene til trusselutsatte og nekte trusselutøver samvær og del i foreldreansvaret, eller å gi foreldreansvar og fast bosted til trusselutøver. Det vil derfor være av stor betydning at retten i en sak om foreldreansvar, fast bosted og samvær får kjennskap til det dersom sak om fiktiv identitet vurderes eller trusselutsatte bor på sperret adresse, slik at retten kan ta hensyn til dette ved sin avgjørelse. Videre vil det være vesentlig at retten får kunnskap om de forhold som ligger til grunn for beskyttelsestiltakene. Retten må foreta en selvstendig vurdering av trusselbildet, hvor det vil kunne være aktuelt at politiet vitner i retten om eventuelle trusselvurderinger som er gjort”.*¹²³

5.10 Barnets mening

Ofte vil barnet saken gjelder ha egen mening i samværsspørsmålet. At barnet har rett til å bli hørt, reguleres av bl. § 31 (1). Alle barn har rett til å bli hørt i en sak som angår dets personlige forhold så lenge barnet er gammelt nok til å danne seg et eget synspunkt i saken. Det er derfor vanskelig å sette en nedre aldersgrense for når barnet skal bli hørt. Barnets modenhet er avgjørende. Barnets rett til å si sin mening følger også av BK art. 12 nr. 1.

Når barnet har fylt 7 år, er barnets uttalelsesrett hjemlet i lov, og er barnet fylt 12 år skal det legges stor vekt på hva barnet mener.¹²⁴ Uttalelsesretten ble vesentlig utvidet da aldersgrensen i annet ledd i 2003 ble senket fra 12 til 7 år.¹²⁵

Ved overveielser av om barnet skal bli hørt, er viktige argumenter alder på barnet, og om det foreligger særlige grunner. Det fremgår av rettspraksis at en særlig grunn kan være at

---

¹²³ Ot.prp.nr.103 (2004-2005), merknad til § 48 (2)

¹²⁴ Bl. § 31 (2)

¹²⁵ Backer, 2. utgave (2008) s. 296.

den ene part påstår at barnet har en bestemt mening.¹²⁶ Barnet trenger ikke å ha en mening om tvistes spørsmålet for å uttale seg. Barnet kan for eksempel komme med informasjon om hva slags forhold det har til samværsforelderen, og hvordan samværet oppleves.¹²⁷

Barnet har en rett til å uttale seg og ikke en plikt til å gjøre det. Mange barn vil for eksempel ikke uttale seg fordi de er redd for å havne i en samvittighetskonflikt mellom sine foreldre.¹²⁸ Har retten unnlatt å høre barnets mening, kan dette medføre at dommen blir opphevet.¹²⁹

For at retten skal velge den løsning som er til barnets beste, er det viktig at barnets ønsker kommer frem for domstolene. Hvis barnet har et bestemt ønske angående samværs spørsmålet, må retten drøfte om barnets ønske er til barnets beste. Barnets bestemte mening inngår følgelig som et moment i barnets beste vurderingen om samvær skal tilkjennes eller nektes.

Et barn som har vært vitne til vold i hjemmet ønsker ofte ikke samvær med vedkommende som utøvde volden. Barnet kan være redd forelderen, føle en sterk motvilje mot samvær eller bare ikke være interessert i samvær. Selv om barnet motsetter seg samvær, kan retten komme til at samvær allikevel skal foreligge. Barnets ønske er som oftest preget av hva barnet ønsker her og nå.¹³⁰ Som nevnt tidligere i punkt 5.2 innebærer barnets beste vurdering også en vurdering av barnets interesser på lengre sikt. I de tilfeller hvor retten kommer til at samvær skal foreligge til tross for sterk motvilje hos barnet, er det fordi retten anser det for å være til barnets beste å gi barnet og forelderen mulighet til å knytte bånd.

---

¹²⁶ Lødrup, Smith. 5. utgave (1998) s. 109, Rt. 1974 s. 1339 og Rt. 1984 s. 1467

¹²⁷ Skjørten, kommentar til bl. Gyldendal rettsdata. Note 204.

¹²⁸ Ibid. Note 77

¹²⁹ Smith, Lødrup 5. utgave (1998) s. 108.

¹³⁰ Kjørholt (utgivelsesdato 10.12.2010)

5.10.1 Vekten av barnets mening

Vekten av barnets mening avhenger av barnets alder, hvor fast og sterkt ønske barnet har, og hvordan barnet begrunner sitt svar. Begrunnelsen viser hvor godt barnet har tenkt igjennom spørsmålet. Hvis det er slik at barnet har blitt påvirket av bostedsforelderen eller av andre personer i sitt synspunkt, har barnets mening liten vekt. Det er her ikke barnets egen mening som kommer frem. I de tilfelle et barn ofte skifter standpunkt, vil dette svekke vekten av barnets mening.¹³¹

Rt. 1990 s. 669 gjaldt tvist om foreldreansvar og daglig omsorg (fast bosted). Barnet saken gjaldt var snart 12 år gammelt. Førstvoterende uttalte følgende om barnets beste vurderingen i forhold til barnets mening:

*”Ved denne vurderingen vil barnets eget ønske kunne være et vesentlig moment- hvor vesentlig vil avhenge blant annet av ønskets fasthet og barnets alder. Hvis det treffes en avgjørelse i strid med barnets klart uttrykte ønske, vil dette kunne skape en konfliktsituasjon som er uheldig ikke minst for barnet.”*¹³²

I dommen hadde barnet et sterkt og alvorlig ønske om å bo fast hos mor. Dette anså Høyesterett som avgjørende for sakens utfall, og tilkjente mor den daglige omsorgen (fast bosted).

Hvis barnet har fylt 12 år, følger det av rettspraksis¹³³ at det skal noe spesielt til før retten treffer en avgjørelse som går klart i mot barnets ønske. Å presse et barn til samvær, vil som oftest ikke være til barnets beste. Desto eldre barnet er, desto vanskeligere blir det å tvinge

---

¹³¹ Skjørten, lovkommentar til bl. Gyldendal rettsdata. Note 77.

¹³² Rt. 1990 s. 669 s. 674

¹³³ Eks. LH-2009-007035, LA- 2009- 136710

barnet til samvær når barnet selv ikke ønsker det.¹³⁴

Kristin Skjørten har foretatt en analyse av 163 lagmannsrettsdommer om barnefordeling og samvær i perioden 2006 og halve 2007. I domsmaterialet som Kristin Skjørten har gjennomgått har retten lagt til grunn at det har forekommet vold i familien. Det har enten vært vold mellom foreldre hvor barnet har vært vitne, eller vold direkte mot barnet. I disse dager arbeider Kristin Skjørten med en publikasjon fra prosjektet i en bok. Boken vil bli utgitt av Universitetsforlaget 10. desember d.å. Tittelen på boken er "*Barn som samfunnsborgere*".

Hovedtendensen i domsmaterialet er at barn over 10 år slipper samvær hvis de ikke ønsker dette. En forutsetning for dette er at nektelsen er begrunnet i samværsforelderens personlige egenskaper og atferd overfor barnet og bostedsforelderens, og at et samvær ikke vil la seg gjennomføres uten tvang ovenfor barnet. Når det gjelder barn under 10 år, er hovedtendensen at samvær blir tilkjent med tilsyn, til tross for barnets bestemte ønske om ikke å ha samvær.¹³⁵

Ifølge Kristin Skjørten har barn i dag sjeldnere samvær med voldelige foreldre enn for ti år siden. Hun mener at det har skjedd en endring i rettspraksis for barn som er syv år og eldre.¹³⁶

I LB- 2008-132074 la ikke retten avgjørende vekt på barnets mening i spørsmålet om far skulle få tilkjent samværsrett. Barnet saken gjaldt var på domstidspunktet 8 ½ år. Etter samtale med den sakkyndige, kom det frem at gutten ikke ønsket samvær med sin far fordi "*faren hadde vært slem både mot ham og moren*". Sakkyndige mente at gutten begrunnet sitt standpunkt på en konsis måte, og at det ikke forelå holdepunkter for å tro at barnet ikke

---

¹³⁴ Kjørholt (utgivelsesdato 10.12.2010)

¹³⁵ Ibid.

¹³⁶ Ibid.

fortalte det han mente. Retten fant det ikke sannsynliggjort at far hadde utøvd vold eller oppført seg aggressivt mot barnet. Sønnen hadde imidlertid vært vitne til noe av den psykiske og fysiske mishandlingen fra far mot mor, men det hadde gått hele fem år siden sønnen hadde hatt negative erfaringer med fars oppførsel.

Lagmannsretten la til grunn at barnet ikke ønsket samvær med far. Allikevel kom retten til at det vil være til barnets beste at det skulle være samvær. Lagmannsretten mente at far hadde god samværskompetanse, og at det ikke var grunn til å tro at han vil opptre voldelig eller på annen måte skremmende ovenfor sønnen. Videre bemerket retten følgende om barnets mening:

”Det er uklart hvorfor C (barnet) i dag ikke ønsker samvær med faren. Slik retten ser det, kan det ikke ha sammenheng med dårlige erfaringer fra den tid foreldrene mer eller mindre bodde sammen. Vegringen kan skyldes at C observerer morens motstand mot samvær. Selv om retten ikke har grunn til å tro at B (mor) bevisst trekker C inn i egne bekymringer, er det vel ikke lett å skule hva hun føler, noe som C kan ha fanget opp. Vegringen kan også skyldes at C merker motstand fra morens omgivelser (...) Vegringen kan også skyldes at C føler at faren har sviktet ham ved å holde seg borte. Alt i alt er retten av den oppfatning at man i denne saken ikke kan legge avgjørende vekt på barnets mening. Til det tilsier de øvrige forhold for sterkt at det vil være til barnets beste at han får samvær med faren sin.”

Lagmannsretten tilkjente far begrenset samvær med tilsyn.

I LA- 2009-024995 ønsket ikke barnet å treffe sin far. Barnet var på domstidspunktet 7 år gammelt. I saken hadde far vært voldelig mot mor. Om barnets mening uttalte lagmannsretten følgende:

”Etter lagmannsrettens og den sakkyndiges syn, skyldtes dette at han har erfart et høyt konfliktnivå mellom foreldrene. Det legges også til grunn av C (barnet) har vært vitne til at A (far) har opptrådt voldelig mot B (mor). Lagmannsretten er imidlertid av den oppfatning

at det vil være til beste for C at han gis mulighet til å utvikle en god relasjon til sin far. Det kan ikke sees å være til Cs beste at han vokser opp med et mulig forfeilet bilde av sin far, et bilde som han ikke selv får anledning til å korrigere ved å være sammen med faren på en naturlig måte. Det er ikke fremkommet opplysninger som tilsier at A har vært voldelig mot C. Slik lagmannsretten ser det er Cs uttalte motvilje basert på de erfaringene har i forbindelse med konflikten mellom foreldrene”.

Far ble tilkjent begrenset samvær.

Hvis retten fremtvinger samvær mot barnets vilje, viser forskning at barnet ofte utvikler et sterkt sinne. Sinnet fra barnet er rettet mot samværsforelderen og retten. Barnet synes det er dypt urettferdig at det blir pålagt å ha samvær med en forelder de avskyr. Forskning viser at et barn i et slikt tilfelle føler seg dobbelt krenket, både av retten og av forelderen i en sak som de selv er hovedpersonen i.¹³⁷ De aggressive følelsene til barnet blir senere ofte avløst av tristhet, usikkerhet eller oppgitthet over at barnet ikke føler at det har blitt hørt.¹³⁸

I domsmaterialet har mange av barna vært svært små, de har derfor ikke blitt hørt. Følgelig har domstolene ikke drøftet barnets ønske.

6 Sakkyndig

Siden saker om barns rettsforhold etter barneloven ikke er underlagt fri rådighet, har dommeren en selvstendig plikt til å få saken opplyst.¹³⁹ For å sikre at saken er tilstrekkelig opplyst, må retten vurdere hvorvidt det bør oppnevnes sakkyndig. Den sakkyndige kan

---

¹³⁷ Rød, Ekeland, Thuen, (2008) s. 9

¹³⁸ Ibid. s. 11

¹³⁹ Tvl. § 11- 4

komme med nye opplysninger i saken, eller opplysninger som støtter/svekker partenes påstander.¹⁴⁰ Bl. § 61 regulerer bruk av sakkyndig i samværsaker.

Forut for en eventuell hovedforhandling avholdes det som oftest ett eller flere saksforberedende møter mellom partene, jf. bl. § 61 (1) nr. 1 første punktum. Disse møtene avholdes ikke hvis stevningen og tilsvaret viser at partene ikke vil komme til enighet på grunn av sakens karakter. I slike situasjoner berammes hovedforhandling direkte.¹⁴¹

Dersom det er behov for skal en sakkyndig person være tilstede under det saksforberedende møte.¹⁴² Det er i dag svært sjeldent at den sakkyndige ikke er tilstede i det forberedende rettmøte. Dommeren bestemmer hvilke arbeidsoppgaver den sakkyndige skal ha etter at partene har uttalt seg, jf. bl. § 61 (1) nr. 1 siste punktum. En forutsetning for det sakkyndigarbeid etter bl. § 61 (1) nr. 1, er at partene samtykker.¹⁴³ Samtykket innebærer at personer med nyttig informasjon i saken blir fritatt fra sin taushetsplikt. Hvis partene samtykker, blir arbeidsoppgavene til den sakkyndige fastsatt i et mandat. Dommeren kan for eksempel bestemme at den sakkyndige skal mekle mellom partene, eller bistå dommeren i meklingsforsøket. Den sakkyndige kan også gi dommeren råd om valg av tiltak som bør settes i gang etter bl. § 61 (1) nr. 1.¹⁴⁴ De tiltak som den sakkyndige kan sette i gang etter bl. § 61 (1) nr. 1, er samtaler med foreldrene og barnet, samt gjøre undersøkelser for å klarlegge de faktiske forholdene i saken. Eksempler på undersøkelser den sakkyndige gjør for å klarlegge de faktiske forhold, er observasjoner av barnet og forelderen i hente/bringesituasjoner, innhenting av informasjon og dokumentgjennomgang.¹⁴⁵

---

¹⁴⁰ Skjørten, (2005) s. 43

¹⁴¹ Veileder Q-15/2004 s. 16

¹⁴² Ibid.

¹⁴³ Ibid. s. 13

¹⁴⁴ Ibid. s. 16

¹⁴⁵ Ibid. s. 548, bl. § 61 (1) nr. 1, 3. pkt. Veileder Q-15/2004 s. 26

Bl, § 61 (1) nr. 3 regulerer den tradisjonelle sakkyndigrollen. Her utarbeider den rettsoppnevnte sakkyndige en skriftlig rapport forut for hovedforhandlingen. Videre møter den rettsoppnevnte sakkyndig i retten og avgir forklaring.¹⁴⁶ Rettsoppnevning av sakkyndig skal kun skje i de sakene hvor det trengs. Behovet må vurderes ut ifra hvilke opplysninger domstolene vil få gjennom øvrige bevis i saken. En rettsoppnevnt sakkyndig vil som oftest føre til at behandlingstiden for domstolen vil ta lengre tid.¹⁴⁷

For at den rettsoppnevnte sakkyndige skal få utredet saken, er det nødvendig at vedkommende får tilgang til opplysninger. Partene har ingen plikt til å samarbeide med den rettsoppnevnte sakkyndig. Men domstolen kan innkalle parten som vitne, hvis parten nekter å forklare seg for den rettsoppnevnte sakkyndig.¹⁴⁸ Av den grunn vil det ikke være noe poeng for partene å ikke samarbeide med den sakkyndige.

Det følger av bl. § 61 (1) nr. 6 at retten kan innhente uttalelser fra barnevernet og sosialtjenesten der det trengs. Når det gjelder opplysninger fra barneverntjenesten, må fylkesmannen samtykke til at vedkommende vitner for retten eller gir retten informasjon i de situasjoner hvor partene nekter å oppheve vedkommendes taushetsplikt. Retten kan imidlertid overprøve fylkesmannens nektelse av samtykke.¹⁴⁹

Dersom en sakkyndig har opptrådt i saken etter bl. § 61 (1) nr. 1 skal vedkommende bare oppnevnes som rettsoppnevnt sakkyndig etter bl. § 61 (1) nr. 3 når partene har samtykke/tillit til oppnevningen.¹⁵⁰

---

¹⁴⁶ Tvl. § 25- 5, Veileder Q-15/2004 s. 18

¹⁴⁷ Backer, 2. utgave (2008) s. 550 og 551

¹⁴⁸ Ibid. s. 561 og 562

¹⁴⁹ Ibid. s. 560. Veileder Q-15/2004 s. 20. Tvl. § 22- 3 (2)

¹⁵⁰ Ibid s. 553

Uavhengig av om retten oppnevner en sakkyndig, kan partene hyre en privat sakkyndig. Det følger av tvl. § 25- 6 (1) at en part kan føre sakkyndige vitner som bevis.

Utgiftene til rettsoppnevnt sakkyndig etter bl. § 61 (1) nr. 3 må partene bekoste selv så fremt partene ikke har fri saksførsel, jf. bl. § 61 (2).¹⁵¹ Det samme gjelder hvor partene hyrer en privat sakkyndig.¹⁵² Utgifter til en sakkyndig etter bl. § 61 (1) nr. 1 dekkes av staten, jf. bl. § 61 (2).

I de tilfeller hvor barnet skal bli hørt etter bl. § 31 kan dommeren gjennomføre samtaler med barnet, eller oppnevne en sakkyndig til å ha samtalen. Alternativt kan dommeren bestemme at en annen egnet person skal snakke med barnet, jf. bl. § 61 (1) nr. 4.

Hvis det oppnevnes sakkyndige får den sakkyndige et utredningsmandat fra retten, jf. tvl. § 25- 4.¹⁵³ Dette gjelder både der oppnevningen skjer etter bl. § 61 (1) nr. 1, nr. 3 og nr. 4. Mandatet beskriver arbeidsoppgavene til den sakkyndige, og gir den sakkyndige fullmakt til å utføre arbeidsoppgavene.¹⁵⁴

Logiver stiller ikke bestemte krav til hvem som kan oppnevnes som sakkyndig. I saker etter barneloven er det mest naturlig å oppnevne en barnepsykolog eller barnepsykiater.¹⁵⁵ Domsmaterialet viser at den sakkyndige som oftest er en psykolog.

Tvl. § 25- 1 definerer sakkyndigbevis som en fagkyndig vurdering av faktiske forhold i saken. Dette gjelder uavhengig av om den sakkyndige er rettsoppnevnt eller ikke. Domstolene skal følgelig vurdere dette beviset på lik linje med andre bevis som partene

---

¹⁵¹ Ibid. s. 565

¹⁵² Veileder Q-15/2004 s. 24

¹⁵³ Ibid. s. 552, tvl. § 25- 5 (2) til (4)

¹⁵⁴ Veileder Q-15/2004 s. 13

¹⁵⁵ Backer, 2. utgave, (2008) s. 552

legger frem.¹⁵⁶ De sakkyndige går imidlertid i større grad inn på foreldrenes personlige egenskaper enn det retten har mulighet for. Under min analyse viser domsmateriale at den sakkyndige ofte vurderer samværsforelderens personlige egenskaper, barnets sårbarhet/omsorgsbehov, og om et samvær vil gi negativ virkning på bostedsforelderens omsorgsevne. Disse vurderingene kan være avgjørende for avgjørelsen hvor vold er inne i bildet.

I LB-2008-020738 som er blitt nærmere omtalt i punkt 5.4.5, var lagmannsretten enig med tingrettens rettsoppnevnte sakkyndige. Det ble ikke oppnevnt ny sakkyndig for lagmannsretten idet det ble anført at denne ikke ville kunne tilføre saken noe nytt. Den rettsoppnevnte sakkyndige i tingretten frarådet samvær dersom *gutten fortsatt ville oppleve å være i en stridssone mellom sine foreldre*. Lagmannsretten oppretthold tingsrettens dom om samværsnektelse idet faren ikke klarte å skjerme sønnen fra konflikten mellom mor og far.

I LE-2008-042152 fulgte derimot ikke retten den rettsoppnevnte sakkyndiges uttalelse. Saken har blitt nærmere omtalt i punkt 5.4.1. Far hadde gjennomført samvær under tilsyn i en periode. Under samværene viste far at han ivaretok barna bra. Retten fant det usikkert om samværene fremover også ville fungere bra. Den rettsoppnevnte sakkyndige mente at far hadde en evne til å oppføre seg opportunt for å oppnå goder. Retten la videre til grunn at det var stor sannsynlighet ut ifra fars personlighetstrekk at far ville utøve fremtidig vold. Den rettsoppnevnte sakkyndige advarte mot samvær dersom opplysningene om fars adferd ved vold, trusler og bortføringsfare ble lagt til grunn av retten. Lagmannsretten bemerket følgende om den sakkyndiges vurdering:

”Lagmannsretten finner imidlertid, til tross for dette, at det vil være til barnas beste at far har samvær med barna, forutsatt at dette skjer under tilsyn.”

---

¹⁵⁶ Skjørten, (2005) s. 43

Far ble tilkjent samvær under tilsyn. Det presiseres imidlertid at partene kun var uenig i samværsomfanget, og om det skulle være tilsyn under samværet.

7 Samværsordningen

I de saker hvor retten kommer til at forelderen barnet ikke bor fast hos skal ha samvær, fastsetter retten samværets omfang, og hvorvidt det skal være tilsyn under samværet. Det avgjørende for samværsordningen er hva som vil være til barnets beste, jf. bl. § 48.

Barnets bostedsforelder plikter å medvirke lojalt til at samværsretten kan gjennomføres.¹⁵⁷ Under min problemstilling kan dette være vanskelig idet bostedsforelderen har opplevd vold fra samværsforelderen.

7.1 Samværsomfanget

7.1.1 Generelt

I bl. § 43 (2) annet punktum har lovgiver oppstilt momenter som det blant annet skal legges vekt på ved vurdering av samværsomfanget. Momentene som lovgiver oppstiller, er hensynet til best mulig samlet foreldrekontakt, i hvilken grad barnet er knyttet til nærmiljøet, hvor gammelt barnet er, reiseavstanden mellom foreldrene og hensynet til barnet for øvrig.

Hensynet til best mulig samlet foreldrekontakt taler for en omfattende samværsrett. Videre har barnets alder betydning for samværets omfang. Korte og hyppige samvær passer ofte best for små barn til de blir 3-4 år. For eldre barn er det ofte mer hensiktsmessig med lengre

---

¹⁵⁷ Eks. Rt. 1992 s. 519

samvær.¹⁵⁸ Hvis barnet har et bestemt ønske angående samværstid, skal barnet bli hørt, jf. bl. § 31.

Barnets tilknytning til nærmiljøet taler for at samværet ikke må skje for hyppig slik at samværet hindrer barnets deltagelse i fritidsaktiviteter og tid med venner/familie. Hvis partene bor like ved hverandre, kommer imidlertid ikke dette momentet til anvendelse. Midtukesamvær er ugunstig for barnet dersom foreldrene bor langt unna hverandre.¹⁵⁹ I et slikt tilfelle vil midtukesamvær bli for slitsomt for barnet.¹⁶⁰ Her vil det passe bedre med et samvær som finner sted mer sjeldent, men til gjengjeld i en lengre periode.¹⁶¹ Det samme synspunkt gjør seg gjeldende i de situasjoner hvor samværsforelderens arbeid fører til at personen er borte fra hjemmet i en lengre periode.¹⁶²

Inn under hensynet til barnet for øvrig inngår alle momenter som sier noe om barnets interesser ved fastsettelsen av samværsomfanget.¹⁶³ Dette kan for eksempel være barnets tilknytning til samværsforelderens, samværsforelderens personlige egenskaper og hensynet til trygghet/stabilitet.¹⁶⁴

7.1.2 "Vanlig samvær" - bl. § 43 (2)

Legaldefinisjonen av vanlig samværsrett er en ettermiddag i uka med overnatting, annen hver helg, til sammen tre uker i sommerferien, og annenhver høst, jule- vinter- og påskeferie. Når ordet, vanlig samvær, følger av avtale eller dom er det lovgivers definisjon

---

¹⁵⁸ Sandberg. Lovkommentar til bl. Gyldendal rettsdata. Note 118, Ot.prp. nr. 103 (2004-2005) pkt. 3.7

¹⁵⁹ Backer, 2. utgave (2008) s. 396

¹⁶⁰ LB-2009-037200

¹⁶¹ Rt. 1983 s. 117, Smith, Lødrup. 7. utgave (2007) s. 173

¹⁶² Smith, Lødrup. 7. utgave (2007) s. 173

¹⁶³ Sandberg, lovkommentar til bl. Gyldendal rettsdata. Note 118

¹⁶⁴ Backer, 2. utgave (2008) s. 397

som skal legges til grunn.¹⁶⁵ Lovgiver endret definisjonen av vanlig samværsrett 1. juli d.å.¹⁶⁶ Tidligere ga definisjonen samværsforeldereren kun rett til samvær to uker sammenhengende i sommerferien. I tillegg var høst og vinterferien forbehold barnets bostedsforelder.¹⁶⁷

Vanlig samværsrett etter § 43 (2) er kun en legaldefinisjon, og ikke en norm som bør følges i de fleste tilfeller. Videre passer legaldefinisjonen best for de tilfeller hvor foreldrene bor nært hverandre, og for barn som ikke er små.¹⁶⁸ Det avgjørende for fastsettelsen av samværsomfanget er som nevnt tidligere hva som vil være til barnets beste, jf. bl. § 48. Rettspraksis legger imidlertid til grunn at lovens normalordning som oftest ivaretar barnets behov for samvær, samtidig som ordningen gir barnet en tilstrekkelig tilknytning til bostedsforeldereren.¹⁶⁹

En analyse av mitt domsmaterialet viser at når domstolene¹⁷⁰ skal fastsette samværsomfanget, så er utgangspunktet for vurderingen vanlig samværsrett for foreldereren barnet ikke bor fast hos. Dette til tross for den tidligere voldsutøvelse som har funnet sted fra samværsforeldereren mot bostedsforeldereren.

7.1.3 Begrenset samvær

Det skal sterke grunner til for å fastsette begrenset samvær. De momenter som taler for nektelse av samvær er relevante for vurdering av samværsinnskrenkninger.¹⁷¹ Momenter som kan tale for nektelse av samvær, har blitt nevnt tidligere. Dette er for eksempel fare for

---

¹⁶⁵ Bl. § 43 (2)

¹⁶⁶ Bl. § 43 (2), note 0

¹⁶⁷ Sandberg, lovkommentar til bl. Gyldendal rettsdata. Note 119

¹⁶⁸ Ibid., Ot.prp. nr. 56 (1996-1997) s. 55

¹⁶⁹ Eks. LB- 2009- 037200

¹⁷⁰ Eks. LB-2009-037200, LA-2009-024995

¹⁷¹ Eks. LB-2009- 191548

at barnets fysiske eller psykiske helse kan bli skadet under samvær, forelderens personlige negative egenskaper, bostedsforelderens sviktende omsorgsevne hvis det tilkjennes samvær, barnets bestemte mening om ikke å ha samvær osv.

I henhold til domsregisteret har hovedbegrunnelsen for begrenset samvær vært samværsforelderens personlige negative egenskaper.¹⁷²

Hvor det er tale om å begrense samværet ned til et minimum, dvs. ilegge et samvær som ligger langt under legaldefinisjonen av vanlig samværsrett, stilles det sterkere grunner enn ved kun et lite avvik fra legaldefinisjonen av vanlig samværsrett. Rettspraksis viser at domstolene som oftest gir samværsforelderer sterkt begrenset samvær i de tilfellene hvor det kun er til barnets beste å ha kjennskap til forelderer.

8 Tilsynsordningen

Det følger av bl. § 43 (3) første punktum at det i avtale eller i dom kan fastsettes vilkår for gjennomføring av samværsretten. Domsmaterialet viser at i de tilfellene hvor retten tilkjenner forelderer samvær, så settes tilsyn ofte som en betingelse. Dette gjelder enten som en permanent ordning eller som en midlertidig ordning.¹⁷³ Ved at det skal være tilsyn under samværet, sørger retten for at barnet ikke er alene med samværsforelderer. På den måten elimineres risikoen for at barnets fysiske eller psykiske helse kan bli skadet under samværet.

I særlige tilfeller kan retten pålegge departementet å oppnevne tilsynsperson dersom tilsyn blir satt som vilkår for samværsretten, jf. bl. § 43 (3) annet punktum. Det er Barne- og likestillingsdepartementet som er ansvarlig for dette. Ved forskrift av 7. desember 2006 nr.

---

¹⁷² Smith, Lødrup. 7. Utgave (2007) s. 174. Eks. Rt. 1986 s. 82, LA-2009-024995

¹⁷³ Sandberg. Lovkommentar til bl. Gyldendal rettsdata. Note 120.

1360, gitt av Barne- og likestillingsdepartementet, er tilsynsordningen nærmere regulert. Det følger av forskriftens § 1 at det er den statlige regionale familievernmyndighet som har ansvaret for at det blir oppnevnt en tilsynsperson. Hvem som skal oppnevnes som tilsynsperson etter bl. § 43 (3) annet punktum, kan være en fagansatt ved familiekontoret, eller en annen som kontoret inngår avtale med. Eksempler på personer som familiekontoret ofte inngår avtale med, er en ansatt i det kommunale barnevern, sosialtjenesten, helsevesenet, barnehage eller skole.¹⁷⁴ Tilsynspersonen må imidlertid være egnet i forhold til domspremissene for tilsynet.¹⁷⁵ Vedkommende har ingen oppgaver eller myndighet utøver å være det stede under samværet. Hvis tilsynspersonen skal ha andre oppgaver må retten ha fastsatt dette i domspremissene. Det skal ikke gis skriftlig referat fra samværet med mindre retten har fastsatt dette.¹⁷⁶

Doms materialet viser at i de tilfeller hvor retten fastsetter tilsyn som vilkår for samvær, er tilsynspersonen som oftest en person oppnevnt av barnevernet, eller av en person som barnevernet utpeker. For de tilfeller hvor formålet med tilsynet er at barnet eller bostedsforelderen skal føle seg trygg, kan det være mer hensiktsmessig at tilsynspersonen er en person som barnet og bostedsforelderen kjenner. Som et utgangspunkt skal det vises varsomhet med å oppnevne familiemedlemmer av samværsforelderen som tilsynsperson, når tilsynsordningen er etablert på grunn av sikkerheten til barnet. Dette fordi tilsynspersonen og samværsforelderen vil ha sterke lojalitetsbånd til hverandre.¹⁷⁷ Når det oppnevnes en tilsynsperson etter bl. § 43 (3) annet punktum, dekkes kostnadene til tilsynspersonen av staten.¹⁷⁸ Det følger av forskriftens § 2 at pålegg om oppnevnt tilsynsperson kan omfatte samvær inntil 16 timer per år.

---

¹⁷⁴ Backer, 2. utgave, 2008 s. 403.

¹⁷⁵ Forskrift, nr. 1360 § 1 (2)

¹⁷⁶ Ibid. § 4

¹⁷⁷ Ot.prp.nr.103 (2004-2005) s. 55

¹⁷⁸ Forskrift, nr. 1360 § 3

Domsmaterialet viser at domstolene enkelte ganger under min problemstilling ikke setter tilsyn som vilkår for samværet. I slike situasjoner anser domstolene for at det ikke foreligger noen fare for at barnets psykiske eller fysiske helse kan bli skadet under samværet. Hovedbegrunnelsen for dette er i de tilfeller hvor de anser volden fra samværsforelderen for å være situasjonsbetinget/ relasjonsbetinget, eller hvor volden ligger langt bak i tid. Et annet viktig moment som taler for samvær uten tilsyn, er hvor vedkommende erkjenner sin tidligere voldelig adferd, og har mottatt hjelp for dette.

8.1 Tilsyn som permanent ordning

En permanent tilsynsordning er påtenkt i de situasjoner hvor retten mener det er til barnets beste å ha et visst samvær¹⁷⁹, men hvor samvær ikke kan skje uten kontroll over at barnets fysiske eller psykiske helse ikke blir utsatt for fare eller skade. Forarbeidene har bemerket følgende om den permanente tilsynsordningen:

”Formålet med et slikt samvær må hovedsakelig være at barnet skal ha kjennskap til forelderen og sikre et minimum av kontakt. Dette kan være av stor betydning for barnets mulighet til å realitetsorientere seg. Det er ikke meningen at ordningen skal omfatte samvær av vanlig omfang. Ordningen vil typisk være aktuell hvor det for eksempel er snakk om to til fire samvær i året med en varighet av to til fire timer hver gang.”

Den permanente tilsynsordningen er som oftest begrunnet i samværsforelderens personlige negative egenskaper, og barnets behov for å ha kjennskap med sitt biologiske opphav.

8.2 Tilsyn som overgangsordning

Domsmaterialet viser at tilsyn ofte blir ilagt som en midlertidig ordning. Under min problemstilling er det ofte aktuelt med opptrappingsamvær med tilsyn i de tilfeller hvor samvær tilkjent. Et opptrappingsamvær går ut på at samværet i starten er mer begrenset enn den ordning som skal være partenes faste. Alternativet til opptrappingsamvær er at det

---

¹⁷⁹ Ot.prp.nr.103 (2004-2005) s. 55

i en overgangsperiode er oftere samvær enn partenes normale ordning, men for kortere tid av gangen.¹⁸⁰

Ved høyt konfliktnivå mellom partene kan tilsyn bli ilagt for å roe ned situasjonen, og for å hindre at barnet blir trukket inn i konflikten mellom mor og far. Hvor partenes felles barn har hatt lite eller ingen kontakt, er tilsyn i en overgangsfase nødvendig. At samværet starter opp gradvis og skånsomt for barnet, vil være til barnets beste. Det er viktig at barnet får en tilknytning til samværsforelderen før barnet er alene med vedkommende i en lengre periode.¹⁸¹

Formålet med den midlertidige ordningen er at barnet og samværsforelderen skal lære hverandre å kjenne, slik at barnet føler seg trygg på forelderen. Doms materialet viser også at samvær med tilsyn kan bli fastsatt i en overgangsfase for å gi bostedsforelderen trygghet i en tilvenningsprosess.¹⁸²

9 Oppsummering

Hvis barnet er vitne til at den ene forelderen utøver fysisk eller psykisk vold mot sin partner, utøver vedkommende samtidig psykisk vold mot barnet. Forskning viser at det er stor fare for at barnets psykiske helse kan bli skadet ved en slik vitneopplevelse.

Jeg har ikke funnet noen dommer hvor mor er den voldelige forelderen, dette til tross for at det antas at mor utøver like mye vold som far. Grunnen til at vold fra mor ikke er behandlet i domstolene, er trolig at denne ikke er av samme grovhet som når far utøver vold.

---

¹⁸⁰ Smith, Lødrup, 7. utgave (2007) s. 177

¹⁸¹ Ibid.

¹⁸² Eks. LB- 2008- 097834

Min domsanalyse viser at far har blitt nektet samvær i 7 av 20 saker. I sakene hvor far har blitt nektet samvær, har han opptrådt sterkt klanderverdig. Det gjennomgående er at far har fremsatt alvorlige trusler, at mor bor på hemmelig adresse, og at far tidligere har utøvd omfattende fysisk eller psykisk vold mot mor. Et gjennomgående trekk i sakene hvor samvær har blitt nektet, er at far forut for samværssaken har blitt domfelt for vold mot mor. Med alvorlige trusler menes det drapstrusler enten mot barnet eller mot mor. Terskelen for å nekte samvær er svært høy når man ser på de alvorlige forholdene som har foreligget i sakene.

I 13 saker tilkjente retten samvær, hvorav tilsyn ble satt som vilkår i ni av sakene. Tilsynsordningen gjaldt som permanent ordning i fem av sakene, og for de resterende fire kun som en overgangsperiode. Ved at retten setter tilsyn som forutsetning for samværet, mener retten at det barnets bostedsforelder er redd for, ikke vil inntreffe. Det er på bakgrunn av tilsynsordningen at mors anførsel om at samvær vil føre til egen redusert omsorgsevne ofte ikke blir hørt. I tre av sakene hvor samvær har blitt neket, tilla retten vekt på mors anførsel om at et samvær vil redusere hennes omsorgsevne. Det må presiseres at parallelt med mors anførsel, har det foreligget andre momenter i sakene som har talt for samværsnektelse.

Når det tilkjennes samvær med tilsyn, elimineres faren for at barnet fysiske eller psykiske helse kan bli utsatt for skade. De tilfeller hvor retten fastsetter tilsyn som en permanent ordning, er hvor far får tilkjent svært begrenset samvær. Samværet er her som oftest begrunnet i at det er til barnets beste å ha kjennskap med sin forelder. Det biologiske hensyn står sterkt i vurderingen av om samvær skal finne sted eller ikke. Retten anser det som oftest å være til barnets beste, å ha kontakt med sin biologiske far.

I sakene som inngår i domsregisteret har flesteparten av barna vært så små at de ikke har blitt hørt, jf. bl. § 31. På bakgrunn av barnas lave alder har det derfor vært vanskelig å teste Kristin Skjørtens hovedtendenser som har blitt nærmere omtalt i punkt 5.10.1. Av

dommene var det kun åtte som omtalte barnets mening i saken. I tre av sakene gikk retten imot barnets ønske.

Det sentrale for domstolene i vurderingen av om samvær skal finne sted eller ikke, er om far angrer og erkjenner ansvar for sin voldelig adferd. Hvis far nekter eller bagatelliserer voldsbruken som retten har funnet bevist, er dette svært negativt for samværsvurderingen. Erkjennelse av voldshandlingen er ofte en forutsetning for at partene i fremtiden skal kunne klare å samarbeide. Det tillegges videre vekt på om far har mottatt hjelp for prøve å få kontroll over sine problemer.¹⁸³ Hvis volden ligger langt bak i tid, og far i perioden etter har oppført seg bra, blir far som oftest tilkjent samvær. Rettspraksis viser at tidsmomentet er svært viktig ved vurderingen.

Det har vært vanskelig å finne klare linjer i domsmaterialet i forhold til om retten knytter voldshandlingen opp mot vedkommendes personlige egenskaper og ikke. I domsregisteret sies dette sjelden uttrykkelig, med unntak av LB-2009-003426. Allikevel mener jeg at dommeren gjør dette indirekte, med unntak av de tilfeller hvor retten kommer til at volden har vært situasjonsbetinget/relasjonsbetinget. Når det gjelder situasjonsbetinget og relasjonsbetinget vold, omtales dette sjelden. Domstolene legger som oftest til grunn at volden skjedde under samlivet og ikke vil skje igjen.

En analyse av mitt domsmateriale viser at domstolene svært sjelden treffer en avgjørelse som er i strid med den sakkyndig uttalelse. Av sakene som inngår i domsmaterialet er det kun en sak som går direkte i mot sakkyndiges vurdering. Det synes naturlig at retten støtter seg til sakkyndiges vurderinger. Sakkyndige har hatt direkte kontakt med partene og andre med viktige opplysninger i saken gjerne gjennom flere møter og gjennom ulike dokumenter. Retten har ikke samme mulighet for å innhente informasjon. I tillegg har den sakkyndige særskilt faglig kompetanse.

---

¹⁸³ Eks. LA-2009-075001, LF-2009-093177

Domsregisteret viser at far svært ofte er av utenlandsk opprinnelse. I perioden 2008-2009 er det flest dommer fra Borgarting, som er rettskretsen for Oslo. Dette er i samsvar med rapporten *"Voldsutsatte barn og unge i Oslo"* i punkt 3. som viser at ungdommer i Oslo oftere har vært vitne til at mor har blitt utsatt for fysisk eller psykisk vold. I Oslo er det større innvandring enn det er ellers i landet.

Høyesterettsdommen, Rt. 2010 s. 949, gir barnet en større beskyttelse enn tidligere ved vitneopplevelser, idet barnet nå kan bli tilkjent oppreisningskrav, og fordi voldsutøveren nå kan bli straffet på grunn at vedkommende har utøvd vold i barnets nærvær. Dommen må anses å være en nyskaping innenfor norsk rettspraksis.

Det vil bli interessant å se hvordan retten relatert til samvær, vil komme til å vurdere de tilfelle hvor den ene forelderen har blitt straffet på grunn av at barnet har vært vitne til vold. Retten vil trolig ikke kunne unngå å ilegge en slik domfellelse stor vekt også i forhold til sin vurdering av samværsspørsmålet hvor vold mellom foreldre er et sentralt tema.

10 Domsregister

Dom/ hva anken gjelder	Samvær	Overgangs- ordning	Tilsyn	Oppnevnt sakk.? Fulgt sakk.?	Var barnet vitne til vold mot mor?	Alder på barnet	Ble barnet hørt i saken? Fulgte retten barnets ønske?	Bosteds forelderen påstand om at samvær vil føre til svekket omsorgsev- ne?
LA-2010- 049190 (samværsrett) ¹⁸⁴	Nektet samvær			Oppnevnt to sakkyndige Ja	Ikke nevnt.	Snart 3 år	Nei	Tillagt vekt
LB-2010- 017233 (fa., og samværsrett) ¹⁸⁵	En dag i uken med 3 timers varighet.	Nei	Nei	Ja		4 og 6 år.	Nei	
LB-2009- 191548 (fa., og s.omfang) ¹⁸⁶	4 ganger per år med 4 timers varighet. Tlf. kontakt en gang i mnd.	Nei	Fast	Ja Ja	Se note 187	Ca. 6 og 8 år	Ja ¹⁸⁷	
LF-2009- 200304 (s.omfang og fastsatt tilsyn) ¹⁸⁸	Annen-hver helg ¹⁸⁹	omfattende opptrapping.	overgang- sp.	Ikke nevnt.	Ja	3 år	Nei	
LH-2009- 069391 (samværsrett) ¹⁹⁰	Nektet samvær			Ja Ja	Ikke nevnt	6 år	Nei	Ikke nevnt direkte ¹⁹¹

¹⁸⁴ Da mor ville skilles, truet far henne med at han ville ta livet av barnet. Dette ble han domfelt for. Mor ble også utsatt for en viss vold. Far er fra Pakistan.

¹⁸⁵ Mor har anmeldt far for vold og trusler. Dette var på domstidspunktet under etterforskning av politiet. Mor gikk med voldsalarm.

¹⁸⁶ Far har ikke utøvd fysisk vold mot mor, men har hatt et uforutsigbart sinne og temperament.

¹⁸⁷ Den sakkyndige snakket med barna forut for ankebehandlingen, men fikk ingen innspill fra barna som var av betydning for rettens vurderinger.

¹⁸⁸ Far er domfelt for legemsfornærmelse mot mor. Far er fra Tyrkia.

¹⁸⁹ Samt 3 uker sammenhengende sommerferie, annenhver høst, vinter, påske og juleferie.

¹⁹⁰ Far er domfelt for vold og drapstrusler mot mor. Far er fra Algerie.

¹⁹¹ Mor var redd far og hva han kunne foreta seg.

Dom/ hva anken gjelder	Samvær	Overgangs- ordning	Tilsyn	Oppnevnt sakk. for lagmanns- retten? Fulgt sakk.?	Var barnet vitne til vold mot mor?	Alder på barnet	Ble barnet hørt i saken? Fulgte retten barnets ønske?	Bosteds forelderens påstand om at samvær vil føre til svekket omsorgsevne?
LF-2009- 093177 (Fast bosted og s.omfang) ¹⁹²	8 timer en dag annen- hver helg	Nei	Nei	Ja Ja	Ikke nevnt ¹⁹³	3 og 5 år	Nei	
LG-2009- 080351 (s.omfang og tilsyn) ¹⁹⁴	2 ganger hver mnd. med 4 timers varighet.	En gang hver mnd med 4 timers varighet.	Kun Overgangs- p.	Ja Ja		2 år	Nei	
LB-2009- 037200 (s.omfang) ¹⁹⁵	2 helger hver mnd. ¹⁹⁶	Nei	Nei	Nei ¹⁹⁷ Ja	Ikke nevnt	8 år	Ja Nei ¹⁹⁸	
LA-2009- 024995 (fa. og s.omfang) ¹⁹⁹	Siste helgen hver mnd. ²⁰⁰	En dag hver tredje måned. Deretter en dag hver mnd.	Overgangs- p.	Ja Ja	Ja	7 år	Ja Nei	

¹⁹² Vold mot mor. Far er fra Albania.

¹⁹³ Barnet var vitne til vold fra far mot en venninne av mor. Dette ble far straffedømt for.

¹⁹⁴ Ikke fysisk vold mot mor, men far hadde truet og trakassert mor. Far hadde besøksforbud og mor voldsalarm.

¹⁹⁵ Far dømt for vold mot mor. Begge foreldrene er fra Kosovo.

¹⁹⁶ Far ble videre tilkjent samvær tre uker i sommerferien, samt annenhver jul, påske, vinter og høst ferie.

¹⁹⁷ Den rettsoppnevnte sakkyndig for tingretten vitnet for lagmannsretten. Lagmannsretten fulgte sakkyndiges råd.

¹⁹⁸ Barnet innrømmet at far hadde fortalt hva han skulle si.

¹⁹⁹ Foreldrene er fra Irak. Mor har vært utsatt for vold/ trakassering fra far.

²⁰⁰ Samt annenhver jule, påske, høst, vinterferie og to uker sammenhenge sommerferie.

Dom/ hva anken gjelder	Samvær	Overgangs- ordning	Tilsyn	Oppnevnt sakk. for lagmanns- retten? Fulgt sakk.?	Var barnet vitne til vold mot mor?	Alder på barnet	Ble barnet hørt i saken? Fulgte retten barnets ønske?	Bosteds forelderen påstand om at samvær vil føre til svekket omsorgsevne?
LB-2009-003426 (Kjennelse, samværsrett) ²⁰¹	Nektet samvær			Nei	Ja	2 år	Nei	
LA-2009-136710 (fa., samværsrett) ²⁰²	Nektet samvær			Ja Ja	Ikke nevnt	8 år	Ja Ja	Tillagt vekt
LE-2008-042152 (Fa., s.omfang, og fastsatt tilsyn.) ²⁰³	5 timer hver første lørdag i mnd. ²⁰⁴	Nei	Fast	Ja Nei ²⁰⁵	Ja	Snart 4 og snart 6 år	Ja ²⁰⁶ Nei	
LB-2008-020738 (Samværsrett) ²⁰⁷	Nektet samvær			Kun i tingretten ²⁰⁸ Ja	Ja	7 år	Ja Ja	

²⁰¹ Midlertidig avgjørelse. Far har utøvd fysisk vold mot mor, samt kommet med alvorlige trusler.

²⁰² Far hadde utøvd fysisk og psykisk vold mot mor.

²⁰³ Vold og trusler mot mor + hardhendt mot den ene sønnen. Mor bor på hemmelig adresse. Far er fra Irak.

²⁰⁴ Far fikk ikke tilkjent mer samvær enn i tingretten.

²⁰⁵ Rettsoppnevnt sakkyndig advarte mot samvær dersom opplysningene om far stemte. LM mente det var til barnas beste å ha samvær til tross for at opplysningene om far stemte.

²⁰⁶ Lagmannsretten la til grunn at barna ikke viste redsel for far og at de begge ønsker mer samvær med far.

²⁰⁷ Far straffedømt for vold mot mor, og ilagt besøksforbud.

²⁰⁸ Rettsoppnevnt sakkyndig for lagmannsretten ble ikke ansett for å være nødvendig idet vedkommende ikke ville tilføre saken noe nytt. Lagmannsretten er enig med sakkyndig i tingretten.

LB-2008-097834 (Fa. og samværsrett) ²⁰⁹	6 timer hver lørdag.	Samvær to timer hver 6. lørdag under tilsyn. Deretter 4 timer hver 6. lørdag under tilsyn.	Overgangs- p.	Ja Delvis ²¹⁰	Nei	4 og 3 år.	Nei	Ikke tillagt vekt
Dom/ hva anken gjelder	Samvær	Overgangs- ordning	Tilsyn	Oppnevnt sakk. for lagmanns- retten? Fulgt sakk.?	Var barnet vitne til vold mot mor?	Alder på barnet	Ble barnet hørt i saken? Fulgte retten barnets ønske?	Bosteds forelderen påstand om at samvær vil føre til svekket omsorgsevne?
LG-2008-195432 (s.omfang) ²¹¹	4 ganger i året 4 timers varighet.	Nei	Fast	Nei ²¹² Ja	Ja	3, 5 og 11 år.	Nei	
LB-2008-132074 (Samværsrett) ²¹³	Samvær over en helg fire ganger i året ²¹⁴	Nei	Fast	Ja Ja	Ja	8 ½ år	Ja Nei	Ikke tillagt vekt
LG-2008-049320 (Fa. og samværsrett) ²¹⁵	Nektet samvær			Ja Ja	Ikke nevnt	4 år	Nei	
LB-2008-142992 (fast bosted og samvær) ²¹⁶	vanlig samvær	Nei	Nei	Ja Ja	Ikke nevnt	7, 10, 13 og 15 år	Ja Ja	
LH-2007-031595 (Samværsrett) ²¹⁷	Nektet samvær			Ja Ja ²¹⁸	Ja	2 år	Nei	Tillagt vekt
LB-2003-00859 (samværsrett) ²¹⁹	3 ganger i året med tre timers varighet.	Nei	Fast	Ja Ja	Ja	3 år	Nei	Ikke tillagt vekt

²⁰⁹ Fysisk og psykisk overgrep mot mor. Far engelsk statsborger og muslim.

²¹⁰ Lagmannsretten er enig med sakkyndig Sverdrup, og uenig med psykologene Torsteinson og Trygstad.

²¹¹ Far straffedømt for alvorlig vold mot mor.

²¹² Lagmannsretten henviser til tingrettens rettsoppnevnte sakkyndig, og er enig i denne.

²¹³ Far har opptrådt dominerende og til dels voldelig mot mor. Mor bor på hemmelig adresse.

²¹⁴ Ikke overnatting

²¹⁵ Far straffedømt for vold mot mor. Mor bor på hemmelig adresse.

²¹⁶ Far har utøvd vold mot mor.

²¹⁷ Far straffedømt for vold mot mor. Mor bor på hemmelig adresse. Begge foreldrene var fra Tunisia.

²¹⁸ Rettsoppnevnt sakkyndig for lagmannsretten klarte ikke å gi noen konklusjon, oppfattet lagmannsretten at han fortsatt har betenkeligheter mot å pålegge samvær.

²¹⁹ Mor utsatt for fysisk og psykisk mishandling fra far. Var på domstidspunktet tatt ut tiltale for mishandlingen. Far er marokkansk statsborger.

11 Kildeoversikt

Lover

Barneloven	Lov 8. april 1981 nr.7 om barn og foreldre
Barnevernloven	Lov 7. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester
Endringslov til bl.	Lov 7. april 2006 nr. 6 lov om endringer i barneloven mv. (omfang av samvær, styrking av meklingsordningen, tiltak for å beskytte barn mot overgrep, foreldreansvar etter dødsfall, tilbakebetaling av barnebidrag mv.)
Menneskerettsloven	Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett
BK	FNs barnekonvensjon av 20. november 1989.
EMK	Europarådets konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter av 4. November 1950.
Skadeerstatningsloven	Lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeerstatning
Straffeloven	Lov 22. mai 1902 nr. 10 almindelig borgerlig straffelov
Tvisteloven	Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister.
Vergemålsloven	Lov 22. april 1927 nr. 3 om vergemål for umyndige

Forskrift

Forskrift 7. desember 2006 nr. 1360 om nærare føresegner om oppnemning av tilsynsperson, utøving av tilsynet og godtgjering for dette.

Forarbeider

Norges offentlige utredninger

NOU 2003: 31

Retten til et liv uten vold

Odelstingsproposisjoner

Ot.prp.nr.103 (2004-2005)

(endringslov) Barnelova mv. (omfang av samvær, styrking av meklingsordningen, tiltak for å beskytte barn mot overgrep, foreldreansvar etter dødsfall, tilbakebetaling av barnebidrag mv.)

Ot.prp.nr.113 (2004-2005)

(opphvelseslov) Løsgjengerloven og om endringer i straffeloven mv. (eget straffebud mot vold i nære relasjoner mv.)

Ot.prp. nr. 56 (1996-1997)

Om lov om endringer i lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova).

Litteratur

Andenæs, Johs., *Alminnelig strafferett*. 5. utgave ved Magnus Matningsdal og Georg Fredrik Rieber-Mohn. Oslo, 2005.

Backer Inge Lorange, *Barneloven kommentarutgave*. 2. utgave. Oslo, 2008.

Gisle Jon, *Jusleksikon*, 2. utgave. Oslo, 2005.

Haaland Thomas, Sten- Erik Clausen og Berit Schei, *Vold i parforhold- ulike perspektiver*. NIBR-rapport 2005:3.

Hov Jo, *Rettergang I*, Oslo, 2007.

Kjørholt Anne Trine (red.), *Barns som samfunnsborgere*, Oslo (utgivelsesdato 10.12.2010)

NKVTS (Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress), *Barn som opplever vold i hjemmet- kunnskapsstatus*. 2007.

Mossige Svein, Kari Stefansen, *Vold og overgrep mot barn og unge*. NOVA Rapport 20/07.

Mossige Svein og Grete Dyb, *Voldsutsatte barn og unge i Oslo Forekomster og innsatsområder for forebygging*. NOVA Rapport 22/2009.

Møse Erik, Jørgen Aall, Ragnar Nordeide, kommentarer til EMK på Gyldendal rettsdata.

Sandberg Kristin, *Barnets beste*, Oslo, 1990.

Sandberg Kristin, kommentarer til Barneloven på Gyldendal rettsdata.

Skjørten Kristin, *Samlivsbrudd og barnefordeling*. Oslo, 2005.

Skjørten Kristin, *Forståelser av overgrep i barnefordelingssaker*. Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål. FAB 2004 3-4.

Smith Lucy, Peter Lødrup. *Barn og foreldre*. 7. utgave. Oslo, 2007.

Smith Lucy, Peter Lødrup, *Barn og foreldre*. 5. utgave. Oslo, 1998.

Oppedal Mons, *Vold og seksuelle overgrep som argument i avgjørelser etter barneloven*. Oslo, 2008.

Rød Per Arne, Tor- Johan Ekeland og Frode Thuen, *Barns erfaringer med konfliktfylte samlivsbrudd: Problemforståelse og følelsesmessige reaksjoner*. Tidsskrift for Norsk psykologforening, 2008.

Veileder Q-15/ 2004, *Om samsbehandlingsregler i barnefordelingssaker for domstolene og høring av barn*. Det kongelige barne- og familiedepartement.

Dommer

Høyesterettsavgjørelser

Rt. 2010 s. 949

Rt. 2007 s. 967

Rt. 1996 s. 888

Rt 1995 s. 946

Rt. 1992 s. 519

Rt. 1990 s. 669.

Rt. 1989 s. 148

Rt. 1987 s. 598

Rt. 1986 s. 82

Rt. 1984 s. 1467

Rt. 1984 s. 728

Rt. 1983 s. 117

Rt. 1976 s.1497

Rt. 1974 s. 1339

Lagmannsrettsdommer

LA-2010-049190

LA- 2009- 136710

LA-2009-024995

LA-2002-020738

LB-2010-017233

LB- 2009- 191548
LB-2009-137780
LB- 2009-132003
LB-2009-037200
LB- 2009-003426
LB- 2008- 142992
LB- 2008-132074
LB-2008-097834
LB- 2008-020738
LB-2003-00859
LE-2008-042152
LF-2009-200304
LF- 2009-093177
LG-2008-195432
LG-2009-080351
LG- 2008-049320
LH-2009-069391
LH-2007-031595

